

Učinci novinskih članaka na stavove prema osobama sa psihičkim poremećajima

Matković, Daria

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:637097>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij psihologije

**UČINCI NOVINSKIH ČLANAKA NA STAVOVE PREMA
OSOBAMA SA PSIHIČKIM POREMEĆAJIMA**

Diplomski rad

Daria Matković

Mentor: doc. dr. sc. Ana Kurtović

Osijek, 2018.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za psihologiju

Studij: Diplomski studij psihologije

Daria Matković

**UČINCI NOVINSKIH ČLANAKA NA STAVOVE PREMA
OSOBAMA SA PSIHIČKIM POREMEĆAJIMA**

Diplomski rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana klinička i zdravstvena psihologija

Mentor: doc. dr. sc. Ana Kurtović

Osijek, 2018.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Stigmatizacija psihičkih bolesnika	1
1.2. Uloga medija u stvaranju i održavanju stigme	4
1.3. Oblikovanje informacija u novinskim člancima	6
2. Cilj, problem i hipoteze	7
2.1. Cilj istraživanja.....	7
2.2. Problem.....	7
2.3. Hipoteze.....	7
3. Metoda.....	8
3.1. Sudionici.....	8
3.2. Instrumenti.....	8
3.3. Postupak	10
4. Rezultati	11
4.1. Deskriptivna statistika	12
4.2. Učinak novinskih članaka na Autoritarnost, Benevolentnost, Socijalna ograničenja i Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije.....	14
5. Rasprava	19
5.1. Učinak oblikovanja članka i spola na negativne stavove prema psihičkim bolesnicima.....	19
5.2. Učinak oblikovanja članka i spola na pozitivne stavove prema psihičkim bolesnicima.....	23
5.3. Ograničenja, implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja.....	25
6. Zaključak.....	29
7. Literatura	30
8. Prilozi	37

Učinci novinskih članaka na stavove prema osobama sa psihičkim poremećajima

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati efekte oblikovanja informacija u novinskim člancima i spola sudionika na stavove prema osobama sa psihičkim poremećajima. U istraživanju je sudjelovalo 272 studenta (136 muškog i 136 ženskog spola) koji su bili po slučaju podijeljeni u 4 skupine. Skupine su se razlikovale prema vrsti novinskog članka kojeg su čitale; Eksperimentalna skupina 1 – stigmatizirajući članak, Eksperimentalna skupina 2 – edukacijski članak, Eksperimentalna skupina 3 – senzibilizirajući članak i Kontrolna skupina. Nakon čitanja članka, sudionici su ispunjavali Upitnik stavova prema psihičkim poremećajima (Community Attitudes towards Mental Illness Scale – CAMI; Taylor i Dear; 1981), koji mjeri 4 dimenzije stavova prema psihičkim poremećajima; Socijalna ograničenja, Autoritarnost, Benevolentnost i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije. Dvosmjerne analize varijance (spol x skupina) pokazale su višu Autoritarnost u Eksperimentalnoj skupini 3 nego 2, te višu Benevolentnost kod studentica nego kod studenata. Efekti interakcija spola i skupine bili su značajni samo za Benevolentnost i Socijalna ograničenja. Za Benevolentnost, pokazalo se da studentice imaju više rezultate u Eksperimentalnim skupinama 2 i 3 od studenata, dok se Eksperimentalna skupina 1 i Kontrolna skupina ne razlikuju po spolu. Za Socijalna ograničenja pokazalo se da studenti imaju više rezultate u Eksperimentalnim skupinama 2 i 3, te niže rezultate u Kontrolnoj skupini od studentica. Nisu se pokazali značajni efekti skupine, spola niti njihove interakcije na Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije. Rezultati sugeriraju da oblikovanje informacija u novinskim člancima ima učinka na stavove prema psihičkim poremećajima, te da spol moderira te učinke, barem što se tiče Benevolentnosti i Socijalnih ograničenja.

Ključne riječi: novinski članci, psihički poremećaji, stavovi, stigmatizacija

Impact of newspaper articles on attitudes toward people with mental disorders

The aim of this research was to examine the effects of information framing in newspaper articles and gender of participant on attitudes towards persons with mental disorders. The study involved 272 students (136 men and 136 female gender), who were divided into 4 groups. The groups differed in the type of newspaper article they had read; Experimental group 1 - stigmatizing article, Experimental group 2 - educational article, Experimental group 3 - sensibilizing article and Control group. The participants were given the Questionnaire of attitudes towards mental disorders (Attitudes of the community towards mental illness - CAMI, Taylor and Dear, 1981), which measures 4 dimensions of attitudes towards mental disorders; Social Restrictiveness, Authoritarianism, Benevolence and Community Mental Health Ideology. Two-way Anova analysis of variance (sex x group) showed more Authoritarianism in Experimental group 3 than group 2, and more Benevolence in female students than in male students. The effects of gender and group interaction were significant only for Benevolence and Social restrictiveness. For Benevolence, it has been shown that female students have more results in Experimental Groups 2 and 3 than male students, while Experimental group 1 and Control group do not differ by gender. For Social Restrictiveness, it has been shown that male students have higher results in Experimental Groups 2 and 3, and lower results in the Student Control group than the female students. No significant effects of the group, gender or their interactions for Community Mental Health Ideology factor are shown. The results suggest that the formatting of information in newspaper articles has an effect on attitudes towards mental disorders, and that sex moderates these effects, at least as far as Benevolence and Social Restrictiveness are concerned.

Key words: newspaper articles, mental disorders, attitudes, stigmatization

1. Uvod

Ukupno zdravlje definira se kao psihičko, tjelesno i socijalno blagostanje, a ne samo kao odsustvo bolesti i slabosti. Dobro psihičko zdravlje je sastavni dio općeg zdravlja populacije, te pridonosi funkcioniranju pojedinca, obitelji i zajednica (Antolić i Novak, 2016). Onako kako ga definira Svjetska zdravstvena organizacija, psihičko zdravlje predstavlja stanje dobrobiti u kojem pojedinac prepoznaje svoje vlastite sposobnosti, u mogućnosti je nositi se s normalnim životnim stresovima, može produktivno raditi, te je u mogućnosti pridonositi zajednici u kojoj živi (WHO, 2013).

S druge strane, problemi i poremećaji psihičkog zdravlja zbog česte pojavnosti u društvu i sve veće učestalosti kao i zbog često kroničnog tijeka, predstavljaju jedan od važnijih javno-zdravstvenih problema (Oyserman i Swim, 2001). Psihičkim poremećajem smatramo poremećaj emocionalnog funkcioniranja kombiniran s neadekvatnim doživljajem samog sebe i svoje okoline, a često i poremećajima mišljenja i kognitivnog funkcioniranja (Došen, 2004). Općenito, psihička bolest se definira kao zdravstveni problem koji zahtijeva neku vrstu psihijatrijske intervencije, a nerijetko i hospitalizaciju (Petz, 1992). Psihičke bolesti uzrokuju veliku patnju osobama koje su oboljele, kao i njihovim obiteljima i prijateljima, a izgleda da ovi problemi postaju sve učestaliji. Istraživanja pokazuju da je 38,2% ukupne populacije u zemljama Europske unije u proteklih dvanaest mjeseci doživjelo jedan oblik psihičkog poremećaja (Wittchen i sur; 2011). Ako taj broj usporedimo sa istraživanjem koje je provedeno četiri godine ranije, kada je broj oboljelih iznosio 27,4% može se uočiti rastući trend (Watson, Corrigan, Larson i Sells, 2007). Psihička bolest, ne poznajući granice, pogađa ljude svih dobi, ekonomskih, socijalnih, religijskih ili etničkih porijekla, a suvremena istraživanja pokazuju da pogađa najmanje 20 od 100 ljudi (Esser i Lacey, 1988; Jones i Buckley, 2006).

1.1. Stigmatizacija psihičkih bolesnika

Općenito govoreći, ukoliko usporedimo odnos prema psihički oboljelim osobama u suvremenom društvu, sa sigurnošću možemo reći da je humaniji nego u prošlosti. Psihijatrijske ustanove su primjerenije potrebama bolesnika, a oblici farmakološkog i psihoterapijskog liječenja su daleko učinkovitiji (Begić i Jukić, 2015). Ono što predstavlja problem i danas je zasigurno odnos prema psihičkim bolesnicima koji je i dalje obilježen stigmom i predrasudama (Oyserman i Swim, 2001). Psihička bolest je invaliditet, no ne

privlači pozitivne stavove ljudi kao druge vrste invaliditeta. Rezultati brojnih istraživanja pokazuju da ne postoji zemlja, društvo ili kultura u kojoj se osobe sa psihičkim poremećajima smatraju jednako vrijednima ili na isti način prihvaćenima kao osobe bez psihičkih poremećaja (Jokić-Begić, 2005; Thorncrift i sur; 2007; Norman, Sorrentino, Windell i Manchanda, 2008; Economou, Richardson, Gramandani, Stalikas i Stefanis, 2009). Također, istraživanja ukazuju na to da su psihički poremećaji i njihovo liječenje manje socijalno prihvaćeni jer se osobe sa psihičkim poremećajima smatraju nesposobnima za suočavanje i nošenje sa promijenjivim uvjetima svakodnevnog života (Bajs, 2003). Pregled literature pokazuje da postoji hijerarhijska prihvatljivost različitih poremećaja ovisno o tome radi li se o socijalnoj, radnoj ili rehabilitacijskoj situaciji (Yuker, 1988; prema Bajs, 2003). Prema toj hijerarhiji psihički oboljele osobe su srednje prihvaćene u rehabilitacijskoj situaciji, nisko što se tiče zapošljavanja, te vrlo nisko prihvaćene u socijalnoj okolini. Halgin i Whitbourne (1994) u svojim istraživanjima stavova društva prema psihički oboljelim osobama pokazuju da se psihički oboljele osobe smatraju neodgovornima, nesposobnima za donošenje odluka i samostalan život, pa im se iz tih razloga pripisuje nepredvidivo i djetinjasto ponašanje.

Brojna istraživanja pokazuju da je prosječan stav prema osobama sa psihičkim poremećajima povezan sa strahom i prezirom, odnosno socijalna ih okolina u mnogim slučajevima stigmatizira (Huang i Priebe, 2003; Link, Yang, Phelan i Collins, 2004; Nairn i Coverdale, 2005; Elbogen i Johnson, 2009). Stigmatizirane osobe su oni članovi socijalnih kategorija o kojima značajni dijelovi društva imaju negativne stavove i vjerovanja, a jedna od grupa ljudi koji se često susreću sa stigmatizacijom su upravo psihički bolesnici. Stigmatizacija osoba koje boluju od psihičke bolesti definira se kao negativno obilježavanje, marginaliziranje i izbjegavanje osoba upravo zato što imaju psihičku bolest. Poražavajući podaci navode da se psihički poremećaj u usporedbi s drugim oboljenjima najviše stigmatizirao (Pavlinić i Petelinšek, 2016). Stigmatizirane su sve osobe sa psihičkim poremećajima, bez obzira na dijagnozu, i to mnogo više od bolesnika koji boluju od tjelesnih bolesti (Corrigan, 2000; prema Gruber, 2011), dok su bolesnici koji boluju od psihoze mnogo jače stigmatizirani od onih koji boluju od depresije i anksioznih poremećaja (Pescosolido i sur., 1999; prema Gruber, 2011).

Stigma može biti povezana s promijenjenim ponašanjem u bolesti, a psihička se bolest često očituje poremećenim ponašanjem (Brajković, 2015). U takvim situacijama stigma jača jer okolina nerijetko ima problem u prihvaćanju ponašanja koje se bitno razlikuje od većine ili od nekih zadanih normi. Jedan od načina na koji se društvo nosi s takvim bizarnim

ponašanjima je izdvajanje i smještanje izvan okvira društvenog okruženja. Stigma osoba sa psihičkim poremećajima može se razumjeti kao kombinacija više faktora: faktor neznanja (neinformiranosti), stavova (predrasuda) i ponašanja (diskriminacije) (Zavod za javno zdravstvo FBiH, 2012). Ljudi stigmatiziraju jer se time distanciraju od pojava koje su potencijalno opasne.

Baumann (2007) smatra da je postojanje primarnog instinkta za preživljavanjem, koji može dovesti do instinktivnog izbjegavanja onih pojedinaca koji nisu dobar izbor za reprodukciju, moguće objašnjenje zašto se osobe, koje ustvari trebaju pomoć, tako često isključuje iz društva. Prema toj evolucijskoj hipotezi, kada pojedinac prepozna nestabilnost i ranjivost psihički oboljele osobe, počne osjećati strah za vlastitu egzistenciju. Sa socijalne strane, ljudi se distanciraju od psihički bolesnih osoba iz razloga što pojedine osobe stvaraju sliku o svijetu koja je formirana po relativno stabilnim normama, vrijednostima i očekivanjima. Kada nečije abnormalno ili neobično ponašanje naruši postojeću sliku, čovjek osjeća potrebu udaljiti se. Percipirana opasnost ima važnu ulogu u socijalnoj distanci. Što osoba više smatra da je određena psihička bolest opasna, to je i stigmatizacija prema tom bolesniku veća (Aaron i sur., 2014).

Brojna istraživanja govore da većina ljudi smatra da je etiketa „psihički bolesne osobe“ jednako, ako ne i više stigmatizirajuća od etikete ovisnika o drogama, bivšeg kriminalca ili prostitutke (Angermeyer i Matschinger, 1996; Thorton i Wahl, 1996; Brand i Claiborn, 1976; Granello i Pauley, 2000). Dodatna istraživanja na tu temu su potvrdila da psihički bolesnici imaju manje šanse u pronalasku posla ili kod iznajmljivanja prostora za stanovanje (Page, 1977; prema Hannigan, 1999). Isto tako, stigmatizacija može spriječiti psihički oboljele osobe da potraže pomoć, da se pridržavaju propisane terapije, da uopće traže zaposlenje, ali i da imaju izraženu želju za uspješnim življenjem u zajednici.

Stigmatizacija i diskriminacija osoba sa psihičkim poremećajima je problem koji, nažalost, pogađa i ima velik značaj za svaku zajednicu u svijetu (Thornicroft, 2006; prema Milačić-Vidojević i Dragojević, 2011). Poznato je da posljedice stigme i negativnih diskriminirajućih stavova prema psihički oboljelim osobama predstavljaju značajne poteškoće u liječenju takvih bolesnika (Angermeyer i Matschinger, 2004). Osim što usporavaju procese rehabilitacije i resocijalizacije, ujedno i produžuju tijek bolesti (Hayward i Bright, 2009). Osoba sa psihičkim poremećajem, osim što mora voditi brigu o svojem zdravlju, ulazi i u

borbu za prihvaćanjem u okolini. Kao odgovor na reakciju okoline, psihički bolesne osobe nerijetko gube samopoštovanje i nadu u dobru integraciju u okolinu.

Negativni stavovi prema oboljelima mogu imati za posljedicu nepovoljan ishod psihičkog poremećaja, iako sam psihijatrijski tretman najčešće vodi uspješnom smanjenju simptoma i boljem funkcioniranju u svakodnevnom životu. Potrebno je uzeti u obzir i to da utjecaj negativnih stavova društva nije ograničen samo na osobu koja pati od nekog psihičkog poremećaja, već se efekt primjećuje i kod ostalih članova obitelji u vidu nižeg samopouzdanja i promijenjenih obiteljskih odnosa (Puljak, 2011). Wolf i suradnici (2001; prema Corrigan, 2002) utvrdili su da sljedeće skupine ljudi imaju negativnije stavove prema osobama sa psihičkim problemima: osobe nižeg stupnja obrazovanja, nižeg društvenog položaja, osobe s djecom i one koje pripadaju etničkim manjinama. Također, rašireno je mišljenje da žene uobičajeno lakše i bolje prihvaćaju osobe sa zdravstvenim problemima, odnosno da muškarci više stigmatiziraju u odnosu na žene, što je i potvrđeno studijama novijeg datuma (Horvat, 2016). U svijetu je danas pokrenut niz različitih projekata borbe protiv stigmatizacije osoba sa psihičkim poremećajima koji uključuju sljedeće intervencije: kontakt s oboljelim osobama, edukaciju opće populacije, protestne akcije putem medija i drugo, a upravo se identifikacija stavova društva smatra prvim korakom u borbi protiv njihovih negativnih posljedica.

1.2. Uloga medija u stvaranju i održavanju stigme

Sredstva masovne komunikacije, kao najjače determinante većine naših stavova, svakodnevno podržavaju, ali i učvršćuju stereotipnu predodžbu o psihički poremećenom čovjeku kao čudnom, nepredvidivom i opasnom (Thornicroft, 2006, prema Milačić-Vidojević i Dragojević, 2011). Mediji to čine na način da prikazuju uglavnom loše vijesti, a to čine i nedokazanom ili neopravdanom upotrebom metafora kojima etiketiraju oboljele osobe za cijeli život. U novinskim člancima svakodnevno se mogu pročitati naslovi kako je neka osoba sa psihičkim poremećajem 'monstrum, luđak' i slično. Najveći broj senzacionalističkih naslova ili šokantnih najava, te priloga, donose veću prodaju, gledanost i slušanost, a to dovodi do zaključka da se jedna incidentna situacija generalizira na sve oboljele. Sve ove činjenice utječu na percepciju javnosti o psihijatrijskim pacijentima kao o „manijacima i potencijalnim ubojicama kojih se treba bojati; buntovnicima koji se nikako ne uklapaju u društvena pravila; djetinjastima koji posjeduju nerealna mišljenja o svijetu; te onima koje valja zatvoriti i izolirati od ostalih u zajednici“ (Horvat, 2016). Uz to, prisutno je mišljenje

kako su psihijatrijski pacijenti sami odgovorni za svoje stanje (Wahl, 1992; Penscosolida, Monahan, Link, Stueve i Kikuzawa, 1999; Granello i Pauley, 2000; Diefenbach i West, 2007).

U raznim se medijima mogu primijetiti brojni pogrđni nazivi za psihički oboljele osobe. Upravo zbog toga mnogi stručnjaci upravo medije stvaraju odgovornima i ključnima za nastanak stigme prema psihički oboljelim osobama. U prilog tome govore brojna istraživanja koja su pokazala da se čak 87% ljudi izjasnilo da im televizija predstavlja glavni izvor informacija, u odnosu na informacije dobivene od prijatelja, za koje se izjasnilo 51%, te samo 29% ljudi koje je za izvor informacija o psihički oboljelim osobama navelo medicinske stručnjake (Yankelovich, 1990; Salter i Byrne, 2000; Anglin, Link, Yang, Phelan i Collins 2004; Angermeyer, Beck i Matschinger, 2003). Prema tome, možemo zaključiti koliko važnu ulogu imaju prikazi osoba sa psihičkim poremećajima na televiziji kao i u nekim drugim sredstvima javnog informiranja. Razlog te problematičnosti leži u tome što mediji predstavljaju glavni, a ponekad i jedini, izvor informacija o psihički oboljelima (Ružić i sur; 2009).

Rezultati australijskog istraživanja, koji su se bavili analizom percepcije psihičkih bolesnika u novinskim člancima, pokazali su kako se više od polovine istih bavilo ključnim temama u kojima su se oboljele osobe opisivale kao opasne (61%), kao izvršioци kriminalnih radnji (47%) i kao nepredvidivi (24%) (Williams i Taylor, 1995). Isto tako, većina dokumentarnih emisija (čak 66% njih) govori o povredama koje su osobe sa psihičkim poremećajima nanijele drugim osobama (Philo, 1996). S druge strane, tek 18% medijskog sadržaja je iskorišteno kako bi se govorilo o tretmanima i oporavku od psihičkog poremećaja. Sudionici istraživanja u Južnoafričkoj Republici koji su imali dijagnosticiranu shizofreniju izjavili su da su u nekom trenu tijekom bolesti osjetili visok stupanj stigmatizacije kao i neku vrstu diskriminacije. Obrazovaniji sudionici istog istraživanja su izjavili da mediji imaju negativan utjecaj na percepciju javnosti o psihičkim poremećajima (Botha, Koen i Niehaus, 2006).

Nadalje, zabilježena su istraživanja koja su uočila da mediji potiču držanje distance od psihijatrijskih pacijenata, a to je potvrdila i jedna njemačka studija koja je ispitala vezu između konzumiranja medija i željene socijalne distance prema osobama sa psihičkim poremećajima u općoj populaciji (Dietrich, Heider, Matschinger i Angermeyer, 2006; prema Priebe, Frottier i sur. 2008). Rezultati su potvrdili da su sudionici koji su se izjasnili da više vremena provode konzumirajući određene vrste medija (poput: tiskane medije, televiziju i

internet portale) ujedno i oni koji pokazuju veću želju za socijalnom distancom prema psihičkim pacijentima (Angermeyer, Dietrich, Pott i Matschinger, 2005; prema Priebe, Frottier i sur. 2008). Autori sa Novog Zelanda bavili su se pregledom literature, te su kroz duži vremenski period uspjeli pronaći samo 5 (od 600 obrađenih članaka) koji se bave psihičkim zdravljem i psihičkim poremećajima, a koji su pisani u prvom licu ili u vidu intervjua s osobom koja boluje od psihičkog poremećaja ili osobom koja živi s oboljelim (Nairn i Coverdale, 2005). Autori smatraju kako ovakve vrste članaka ili intervjua nude kvalitativno drugačije prikaze, te kako bi se takve priče o ljudima koji dobro žive i funkcioniraju sa psihičkim poremećajem trebale učestalije prezentirati u medijskim izvještajima, jer mogu imati pozitivan utjecaj na stavove.

1.3. Oblikovanje informacija u novinskim člancima

Efekt okvira je teorija koja se nerijetko koristi u istraživanju komunikacija, a pomaže objasniti odnos između sadržaja vijesti i stavova pojedinca prema ispitivanom problemu (Parrott, 2010). Kada govorimo o istraživanjima stavova prema osobama sa psihičkim poremećajima, ova nam teorija pomaže objasniti kako i zašto nastaju negativni stavovi. Brojna istraživanja pokazuju da mediji često opisuju psihičke bolesnike kao nasilne, nestabilne i društveno nepoželjne, a okviri kojima se takve informacije predstavljaju javnosti nude centralnu ideju koja oblikuje daljnje stavove javnosti o psihičkoj bolesti (Scheufele, 1999; Sieff, 2003; Reese, 2001; Scheufele, 2004).

Smatra se da novinari stvaraju okvir problema pomoću sadržaja koji uključuju u vijest (količina pruženih informacija i istaknuti sadržaj), te načina prezentiranja vijesti (grafika, fotografije i slično). Entman (1993) tvrdi da „oblikovati“ znači odabrati neki aspekt percipirane stvarnosti i učiniti ga značajnijim tj. istaknutijim u tekstu na način da se ispituju pretpostavke o definiciji problema, uzročnoj interpretaciji, moralnoj procjeni te naposljetku preporuci za liječenje. Teorija okvira pretpostavlja da vijesti, u kojima se koriste određeni okviri, funkcioniraju tako da okviri predlažu ljudima kako da interpretiraju problem ili događaj. Naj snažniji okvir poziva ljude da misle o problemu ili događaju na točno određeni način (Tewksbury i Scheufele, 2009). Okviri se manifestiraju pomoću prisutnosti ili odsutnosti ključnih riječi, izraza, stereotipnih slika, izvora informacija ili prosudbi. Okviri mogu povećati ili smanjiti značaj nekog problema ili događaja, što Entman (1993) objašnjava kao stvaranje informacije više uočljivom, značajnijom i lakše pamtljivom čitatelju.

Corrigan i suradnici (2005) smatraju da mediji pružaju temeljni okvir preko kojeg pojedinci doživljavaju i razumiju suvremeni svijet. Mediji, naročito novine, povećavaju stigmatizaciju prezentiranjem psihičkih bolesti koristeći negativne okvire. Takvo uokvirivanje pojavljuje se, što je dokazano analizom sadržaja, diljem svijeta (Simon i Jerit, 2007). Iako se teorija okvira najčešće koristi u istraživanjima komunikacija, danas ju sve više koriste i psiholozi u svrhu ispitivanja stavova.

2. Cilj, problem i hipoteze

2.1. Cilj Istraživanja

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati odnos oblikovanja informacija u novinskim člancima, spola i stavova prema osobama sa psihičkim poremećajima.

S obzirom na cilj istraživanja, formirani su problem i hipoteze:

2.2. Problem

Ispitati učinke oblikovanja informacija u novinskim člancima (stigmatizirajući, edukacijski i senzibilizirajući) i spola, te njihove interakcije na stavove prema osobama sa psihičkim poremećajima.

2.3. Hipoteze

H1. Očekuje se da će eksperimentalna skupina 1 (stigmatizirajući članak) imati negativnije stavove u odnosu na eksperimentalne skupine 2 (edukacijski članak) i 3 (senzibilizacijski članak), kao i u odnosu na kontrolnu skupinu.

H2. Očekuje se da će eksperimentalna skupina 3 (senzibilizacijski članak) imati pozitivnije stavove u odnosu na eksperimentalnu skupinu 2 (edukacijski članak) i kontrolnu skupinu.

H3. Očekuje se da će žene imati pozitivnije stavove, te da će pozitivni učinak novinskih članaka (eksperimentalni uvjet 2 i 3 – edukacijski i senzibilizacijski članak) biti izraženiji kod žena.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 272 studenta ($N=136$ muških i $N=136$ ženskih) s različitih fakulteta u Osijeku. Istraživanje je provedeno na studentima Građevinskog fakulteta ($N=143$), Ekonomskog fakulteta ($N=78$), te studentima Pravnog fakulteta ($N=51$).

U istraživanju su sudjelovali studenti od prve godine preddiplomskog studija do prve godine diplomskog studija navedenih fakulteta. Sudjelovalo je 35 (12,9%) studenata s prvih godina preddiplomskih studija, 53 (19,5%) studenta drugih godina preddiplomskih studija, 157 (57,7%) studenata trećih godina preddiplomskih studija, 17 (6,3%) studenata prvih godina diplomskih studija te 7 (2,6%) studenata apsolventskih godina. Raspon dobi sudionika kretao se od 19 do 29 godina, dok je prosječna dob iznosila $M=21.87$ ($SD=1.84$).

3.2. Instrumenti

U istraživanju su primijenjeni sljedeći upitnici:

Sociodemografski upitnik. Upitnikom su prikupljeni podaci o spolu, dobi, fakultetu te godini studija, također se trebalo odgovoriti na pitanja o životnom standardu, te razini obrazovanja oca i majke.

Podražajni materijal. Kao podražajni materijal u ovom istraživanju koristili su se tekstovi koji su napisani od strane istraživača na temelju konsenzusa imaju li članci stigmatizirajuće karakteristike ili ne. Tekstovi su grafički uređeni tako da izgledaju kao novinski članci. Kako sudionici ne bi posumnjali u vjerodostojnost novinskih članaka, pokušalo se što realnije prikazati novinske članke (pomoću šokantnih naslova, određenog fonta, veličine slova, određenih stigmatizirajućih izraza, itd.). Sadržaj teksta odgovarao je eksperimentalnim situacijama (tri eksperimentalne situacije i jedna kontrolna). Svi članci za eksperimentalne situacije govorili su o istom čovjeku (osoba sa shizofrenijom) i istom događaju (napad na dvije djevojke), a razlikovali su se u načinu prezentiranja informacija i količini informacija koje su dane čitatelju.

Eksperimentalna situacija 1 (stigmatizirajući članak): sadrži stigmatizirajuće izraze (npr. manijak), naslov koji je senzacionalistički i privlači pažnju, naglašava nevine žrtve, opisuje osobu sa shizofrenijom kao agresivnu, nepredvidljivu, opasnu i iracionalnu (Prilog 1).

Eksperimentalna situacija 2 (edukacijski članak): članak sadrži iste informacije o osobi i događaju, ali su prezentirane bez stigmatizirajućih karakteristika (stigmatizirajući izrazi, senzacionalistički naslov, naglašavanje nevine žrtve, opis osobe kao agresivne, nepredvidljive, opasne i iracionalne). Osim tih podataka, članak sadrži i osnovne podatke o shizofreniji kao bolesti te objektivne podatke o riziku od nasilnih ponašanja od strane osobe sa shizofrenijom (Prilog 2).

Eksperimentalna situacija 3 (senzibilizacijski članak): članak sadrži identične informacije kao i u edukacijskom članku. Također, sadrži i informacije o samom počinitelju (osobi sa shizofrenijom), koje sadrže osobne podatke vezane uz razvoj bolesti, nedostatak adekvatne njege i podrške, kao i neposredne stresore (Prilog 3).

Kontrolna situacija: Članak o dijabetesu s osnovnim informacijama o samoj bolesti, prevenciji i liječenju, kao i događanjima vezanim uz preventivne i intervencijske aktivnosti koje se odvijaju povodom Svjetskog dana dijabetesa (Prilog 4).

Nakon članaka slijedila su pitanja o samim člancima, svaka je vrsta članka (stigmatizirajući, edukacijski, senzibilizacijski te članak o zdravlju) sadržavala različita pitanja ovisno o informacijama koje su bile zastupljene u samim člancima. Pitanja su namijenjena da se provjeri jesu li sudionici uopće pročitali članak (pitanja osiguravaju da će ga pažljivo pročitati) i kako bi se održala percepcija svrhe istraživanja (“ispitivanje reakcija na novinske članke”).

Skala za procjenu stavova prema psihičkim bolesnicima. (Community Attitudes towards Mental Illness Scale – CAMI; Taylor i Dear; 1981). Za ispitivanje stavova prema osobama sa psihičkim poremećajima korišten je Upitnik CAMI. CAMI je mjera samoprocjene koja sadrži 40 čestica koje opisuju stavove prema osobama sa psihičkim poremećajima. Zadatak sudionika je da na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva procjeni koliko se slaže s određenom tvrdnjom (gdje 1 označava „Uopće se ne slažem“, a 5 označava „U potpunosti se slažem“). Skala se sastoji od 4 subskale; 1. Autoritarnost – vjerovanje da su psihički oboljele osobe pojedinci koji bi trebali biti zatvoreni te pod stalnim nadzorom drugih; 2. Benevolentnost – briga i suosjećanje prema osobama koje su oboljele od psihičkih bolesti, a počiva na humanističkim ili vjerskim principima; 3. Socijalna ograničenja – vjerovanje da su psihički oboljele osobe opasne i predstavljaju prijetnju za okolinu, te posljednji faktor 4. Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije – stav da osobe koje su oboljele od psihičkih

poremećaja mogu imati koristi od tretmana koji uključuju život u zajednici. Prethodne studije su pokazale da skala ima prihvatljivu pouzdanost, a koeficijenti pouzdanosti se kreću od .68 do .88 (Kelly, 2014). Upitnik je preveden od strane 3 nezavisna prevoditelja, a konačna verzija na hrvatskom sastavljena je na temelju slaganja prevoditelja. Faktorska analiza glavnih komponenata s Varimax rotacijom rezultirala je s 10 faktora s karakterističnim korijenima većim od 1. Kako ti faktori nisu bili interpretabilni, a Cattellov Scree test je sugerirao 4 faktora, faktorska analiza je ponovljena s ograničenjem na 4 faktora. Faktori su odražavali značenje originalnih faktora, ali uz neke razlike u zasićenjima čestica na pojedinim faktorima. Stoga je, radi usporedivosti s rezultatima drugih istraživanja, zadržana originalna struktura faktora. Tako izračunati kompoziti imali su koeficijente pouzdanosti tipa Cronbach Alpha redom; Autoritarnost .65; Benevolentnost .75, Socijalna ograničenja .77 i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije .80. Viši rezultat na svim faktorima odražava više zastupljenosti tog stava, što znači da Benevolentnost i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije opisuju pozitivne stavove, a Autoritarnost i Socijalna ograničenja negativne stavove.

3.3. Postupak

Prije početka provedbe istraživanja svim fakultetima koji su sudjelovali u istraživanju poslan je dopis koji je uključivao zamolbu za sudjelovanje studenata u istraživanju. Nakon odobrene suglasnosti za provođenje istraživanja, s profesorima je dogovoreno točno vrijeme provođenja istraživanja. Istraživanje se provodilo grupno, na početku ili na kraju predavanja, ovisno o ranijem dogovoru s profesorima. Prilikom ulaska u prostoriju sudionike se zamolilo da u svakom redu zauzmu četiri mjesta. Nakon što su svi sudionici zauzeli svoje mjesto, eksperimentatori su dijelili upitnike na način da je svaki sudionik u redu dobio jednu od četiri moguće vrste članka. Na taj se način pokušalo održati jednak broj sudionika u svakoj eksperimentalnoj situaciji.

Sudionicima je pročitana kratka uputa u kojoj je objašnjen cilj istraživanja te su im objašnjeni zadaci koje je potrebno odraditi tijekom ispunjavanja upitnika. Provođenje ovog istraživanja zahtijevalo je prikrivanje prave svrhe istraživanja, s obzirom da su se u ovom istraživanju ispitivali stavovi koji su često pod utjecajem društvenih normi ili socijalno poželjnih odgovora. Studente se zamolilo da ne napuste učionicu dok svi u grupi ne završe s ispunjavanjem upitnika. Nakon što su svi ispunili upitnike, eksperimentatori su sudionicima objasnili što se ispitivalo ovim istraživanjem te su odgovarali na pitanja ukoliko su ih

sudionici postavili. Glavni razlog zbog kojeg je prava svrha istraživanja bila prikrivena je taj što bi poznavanje svrhe interferiralo s efektima koje smo ispitivali (efekt novinskog članka na stavove). Stoga se prilikom čitanja upute sudionicima reklo kako je cilj istraživanja ispitivanje reakcije na novinske članke. Iako se prikrivala svrha istraživanja, nisu se očekivale nepovoljne posljedice istoga, odnosno rizik nije bio veći od minimalnog. Naglašeno je kako je istraživanje u potpunosti anonimno i kako mogu odustati od istraživanja u bilo kojem trenutku. Također, sudionicima je objašnjeno kako će se njihovi rezultati analizirati na razini grupnih rezultata isključivo u znanstveno-istraživačke svrhe.

Upitnici su se uvijek prezentirali istim redoslijedom. Sudionici su prvo ispunjavali socio-demografski upitnik, zatim su čitali članak iza kojeg su slijedila pitanja o samom članku. Nakon toga slijedio je Upitnik CAMI.

Istraživanje je trajalo otprilike 30 minuta po grupi. Prava svrha istraživanja objasnila se sudionicima neposredno nakon završetka istraživanja, a ispitivači su bili spremni odgovoriti ukoliko je netko imao kakvih pitanja ili nejasnoća.

4. Rezultati

Prije početka statističke obrade podataka provjereno je distribuiraju li se podaci prema normalnoj raspodjeli. Za provjeru normaliteta distribucija korišten je Kolmogorov-Smirnovljev test, a normalitet distribucija provjeravan je za varijable Skale za procjenu stavova prema psihičkim bolesnicima odnosno za varijable CAMI upitnika. Kolmogorov – Smirnovljev test normaliteta pokazao je da većina distribucija (Socijalno ograničenje, Autoritarnost i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije) statistički značajno odstupa od normalne ($p < .05$), dok odstupanja nema samo kod varijable Benevolentnost ($p > .05$). Nedostatak tog test je što se pri velikim uzorcima čak i mala odstupanja od normalnosti smatraju značajnima (Field, 2013). Stoga, najbolje je zaključiti je li distribucija normalna na temelju pregleda histograma i računanja indeksa asimetričnosti i spljoštenosti distribucija (Petz, Kolesarić i Ivanec, 2012). Vizualnim pregledom histograma utvrđeno je odstupanje od normalnosti kod varijable Autoritarnost. Iako distribucija svojim oblikom nalikuje normalnoj distribuciji, rezultati su minimalno pomaknuti u lijevu stranu, odnosno distribucija je pozitivno asimetrična. Nadalje, pregledom histograma utvrđeno je da su distribucije, za varijable Benevolentnost, Socijalna ograničenja i Ideologija u zajednici utemeljene

rehabilitacije, oblikom vrlo slične normalnoj. Također, prema Klaineu (2005), distribucija se može smatrati normalnom ukoliko su apsolutne vrijednosti indeksa asimetričnosti manje od tri, a indeksa spljoštenosti manje od deset. Uvidom u indekse asimetričnosti i spljoštenosti uočeno je kako se apsolutne vrijednosti indeksa asimetričnosti i indeksa spljoštenosti nalaze u rasponu u kojem se može potvrditi normalnost distribucije za sve varijable.

Nadalje, Leveneovim testom homogenosti varijance je provjeravana zadovoljenost preduvjeta o homoscedasticitetu. Pokazalo se kako su varijance varijabli koje su korištene u istraživanju homogene ($p > .05$), osim varijable Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije ($p < .05$). No, Pearson i Hartley (1954; prema Field, 2013) navode da omjer najveće i najmanje varijance ne smije biti veći od tri kako bi se mogli koristiti parametrijski postupci. S obzirom da omjeri varijanci ne prelaze navedenu granicu, odlučeno je kako će se u daljnjem radu koristiti parametrijski postupci.

4.1. Deskriptivna statistika

U Tablici 1. Prikazane su frekvencije po skupinama (eksperimentalne situacije) s obzirom na spol sudionika.

Tablica 1. Frekvencije po skupinama s obzirom na spol sudionika

	Muški (n)	Ženski (n)
Eksperimentalna skupina 1	31	35
Eksperimentalna skupina 2	43	37
Eksperimentalna skupina 3	35	33
Kontrolna skupina	27	31
N	136	136

Legenda: n – broj sudionika u subuzorku

U Tablici 2. prikazani su deskriptivni podaci za Socijalno ograničenje, Autoritarnost, Benevolentnost i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije – aritmetičke sredine, standardne devijacije te teorijski i ostvareni rasponi rezultata.

Tablica 2. Deskriptivni podaci ispitivanih varijabli (N=272)

	M	SD	T _{min}	T _{max}	P _{min}	P _{max}
Socijalno ograničenje	25.85	6.40	10.00	50.00	10	49
Autoritarnost	26.73	5.11	10.00	50.00	14	49
Benevolentnost	37.44	6.61	10.00	50.00	13	50
Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije	33.38	6.14	10.00	50.00	15	50

Legenda: M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; T_{min} – teorijski minimum; T_{max} – teorijski maksimum; P_{min} – postignuti minimum; P_{max} – postignuti maksimum

Dobiveni rezultati na Socijalnom ograničenju pokazuju da sudionici pokazuju prosječne rezultate koji tendiraju ka nižima, a isto vrijedi za Autoritarnost. Socijalno ograničenje i Autoritarnost opisuju negativne stavove, a veći rezultat na obje skale predstavlja više zastupljene stavove. Možemo zaključiti da su negativni stavovi prisutni, međutim slabije zastupljeni. Nadalje, dobiveni rezultati za Benevolentnost i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije ukazuju da sudionici pokazuju prosječne rezultate koji tendiraju ka višima. Benevolentnost i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije opisuju pozitivne stavove, a viši rezultat na obje skale predstavlja veću zastupljenost pozitivnog stava, stoga možemo zaključiti da su kod ispitane skupine studenata pozitivni stavovi prema osobama sa psihičkim poremećajima više izraženi od negativnih stavova.

U Tablici 3. prikazane su korelacije između spola i stavova (Autoritarnost, Benevolentnost, Socijalno ograničenje i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije)

Tablica 3. Interkorelacije spola, Autoritarnosti, Benevolentnosti, Socijalnih ograničenja i Ideologije u zajednici utemeljene rehabilitacije

	Spol	Socijalno ograničenje	Autoritarnost	Benevolentnost	Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije
Spol	-	-.03	-.07	.14**	.05
Socijalno ograničenje		-	.59**	-.57**	-.62**
Autoritarnost			-	-.58**	-.56**
Benevolentnost				-	.60**
Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije					-

**p<.01

Rezultati pokazuju da spol korelira samo s Benevolentnošću. Niska pozitivna korelacija ($r=.140$, $p<.01$) ukazuje nam da žene pokazuju više rezultate na Benevolentnosti. Odnosno ženske sudionice iskazuju više brige i suosjećanja, prema osobama koje su oboljele od psihičkih bolesti, u odnosu na muškarce. Rezultati također pokazuju umjerenu pozitivnu korelaciju između Socijalnih ograničenja i Autoritarnosti ($r=.588$, $p<.01$) odnosno sudionici koji smatraju da su psihički oboljele osobe opasne te predstavljaju prijetnju za okolinu, ujedno smatraju da su psihički bolesnici pojedinci koji bi trebali biti pod stalnim nadzorom drugih. Također, umjerena pozitivna korelacija pronađena je između Benevolentnosti i Ideologije u zajednici utemeljene rehabilitacije ($r=.603$, $p<.01$), što govori da sudionici koji pokazuju više

brige i suosjećanja za osobe oboljele od psihičkih bolesti, ujedno smatraju da iste mogu imati koristi od tretmana koji uključuju život u zajednici. Nadalje, umjerene negativne korelacije pronađene su između Socijalnih ograničenja i Benevolentnosti ($r=-.573$, $p<.01$), kao i između Socijalnih ograničenja i Ideologije u zajednici utemeljene rehabilitacije ($r=-.620$, $p<.01$). Umjerena negativna korelacija zabilježena je i između Autoritarnosti i Benevolentnosti ($r=-.576$, $p<.01$) te Autoritarnosti i Ideologije u zajednici utemeljene rehabilitacije ($r=-.560$, $p<.01$). S obzirom da Autoritarnost i Socijalna ograničenja predstavljaju negativne stavove, a Benevolentnost i Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije pozitivne stavove, ukoliko su sudionici pokazivali veću zastupljenost pozitivnih stavova, negativni stavovi su u tom slučaju bili manje zastupljeni i obratno.

4.2. Učinak novinskih članaka na Autoritarnost, Benevolentnost, Socijalna ograničenja i Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije

Dvosmjernim analizama varijance (spol x skupina) provjerilo se postoje li razlike u stavovima prema osobama sa psihičkim poremećajima za Autoritarnost, Benevolentnosti, Socijalna ograničenja i Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije. U Tablici 4. prikazani su dobiveni rezultati za Autoritarnost.

Tablica 4. Rezultati dvosmjerne analize varijance za Autoritarnost

	F	ss	p
Spol	1.17	1	.281
Skupina	2.89	3	.036*
Spol x Skupina	2.14	3	.095

Legenda: * $p<.05$; F- F-omjer; ss- stupnjevi slobode

U Tablici 5. prikazane su aritmetičke sredine s obzirom na spol i skupinu te ukupni rezultati po spolu i pojedinim skupinama za Autoritarnost.

Tablica 5. Prikaz aritmetičkih sredina s obzirom na spol i skupinu za Autoritarnost

Skupina	Spol		UKUPNO
	Muško	Žensko	
Eksperimentalna skupina 1	26.81	26.97	26.89
Eksperimentalna skupina 2	25.68	25.26	25.49
Eksperimentalna skupina 3	29.65	26.29	28.05
Kontrolna skupina	26.19	27.07	26.65
UKUPNO	27.08	26.37	

Utvrđeno je da postoji statistički značajan glavni efekt skupine na Autoritarnost, dok nema statistički značajnog efekta spola. Rezultati također ukazuju da interakcija između spola i skupina nije statistički značajna. Za varijablu kojoj je F-omjer pokazao statističku značajnost koristio se LSD post hoc test, a rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika ($p < .05$) između Eksperimentalne skupine 3 (senzibilizacijski članak) u odnosu na Eksperimentalnu skupinu 2 (edukacijski članak). Odnosno, senzibilizacijski članak utjecao je na povećanje stupnja Autoritarnosti u usporedbi sa edukacijskim člankom.

U Tablici 6. prikazani su dobiveni rezultati za Benevolentnost.

Tablica 6. Rezultati dvosmjerne analize varijance za Benevolentnost

	F	ss	p
Spol	4.82	1	.029*
Skupina	0.70	3	.549
Spol x Skupina	2.72	3	.045*

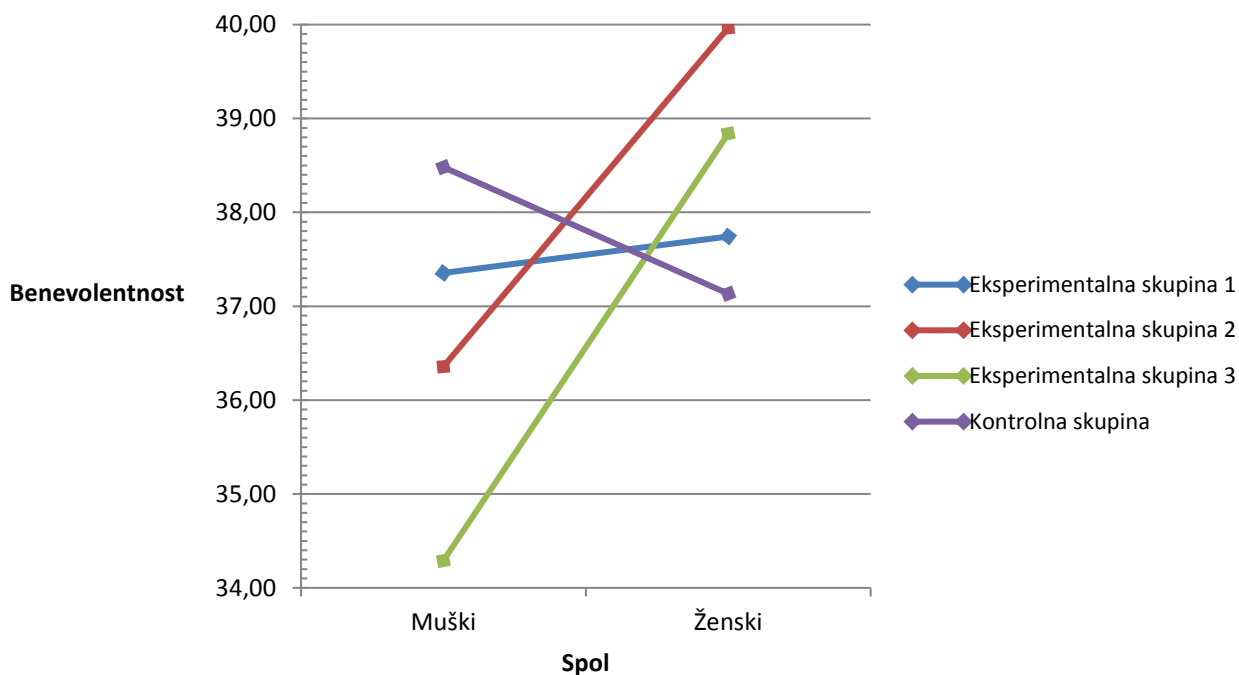
Legenda: * $p < .05$; F- F-omjer; ss- stupnjevi slobode

U Tablici 7. prikazane su aritmetičke sredine s obzirom na spol i skupinu te ukupni rezultati po spolu i pojedinim skupinama za Autoritarnost.

Tablica 7. Prikaz aritmetičkih sredina s obzirom na spol i skupinu za Benevolentnost

Skupina	Spol		UKUPNO
	Muško	Žensko	
Eksperimentalna skupina 1	37.35	37.74	37.56
Eksperimentalna skupina 2	36.36	39.97	37.83
Eksperimentalna skupina 3	34.29	38.84	36.56
Kontrolna skupina	38.48	37.13	37.77
UKUPNO	36.54	38.38	

Rezultati su potvrdili da postoji statistički značajan glavni efekt spola na Benevolentnost, dok nema statistički značajnog efekta skupine. Rezultati su također utvrdili da je efekt interakcije između spola i skupina statistički značajan (vidi Sliku 1). Uvidom u aritmetičke sredine vidljivo je da žene imaju više rezultate na Benevolentnosti u odnosu na muškarce. Slika 1 prikazuje interakciju između spola i skupina.

Slika 1. Grafički prikaz interakcija Spola i Skupina za Benevolentnost

Kao što se može vidjeti iz Slike 1, kod muških sudionika najniži rezultat za Benevolentnost je u skupini senzibilizacijskog članka – Ekspertmentalna skupina 3, dok je najviši rezultat zabilježen u Kontrolnoj skupini. Kod ženskih sudionica najveći rezultat za Benevolentnost je u skupini edukacijskog članka – Ekspertmentalna skupina 2, a najniži u Kontrolnoj skupini. Ukoliko u obzir uzmemo razlike u odgovaranju, možemo uočiti da je najveća razlika između muških i ženskih sudionika u Ekspertmentalnoj skupini 2 i Ekspertmentalnoj skupini 3 (edukacijski i senzibilizacijski članak), dok u Ekspertmentalnoj skupini 1 i Kontrolnoj skupini nema značajnih spolnih razlika.

U Tablici 8. prikazani su dobiveni rezultati za Socijalna ograničenja.

Tablica 8. Rezultati dvosmjerne analize varijance za Socijalna ograničenja

	F	ss	p
Spol	.065	1	.799
Skupina	2.64	3	.050*
Spol x Skupina	0.03	3	.030*

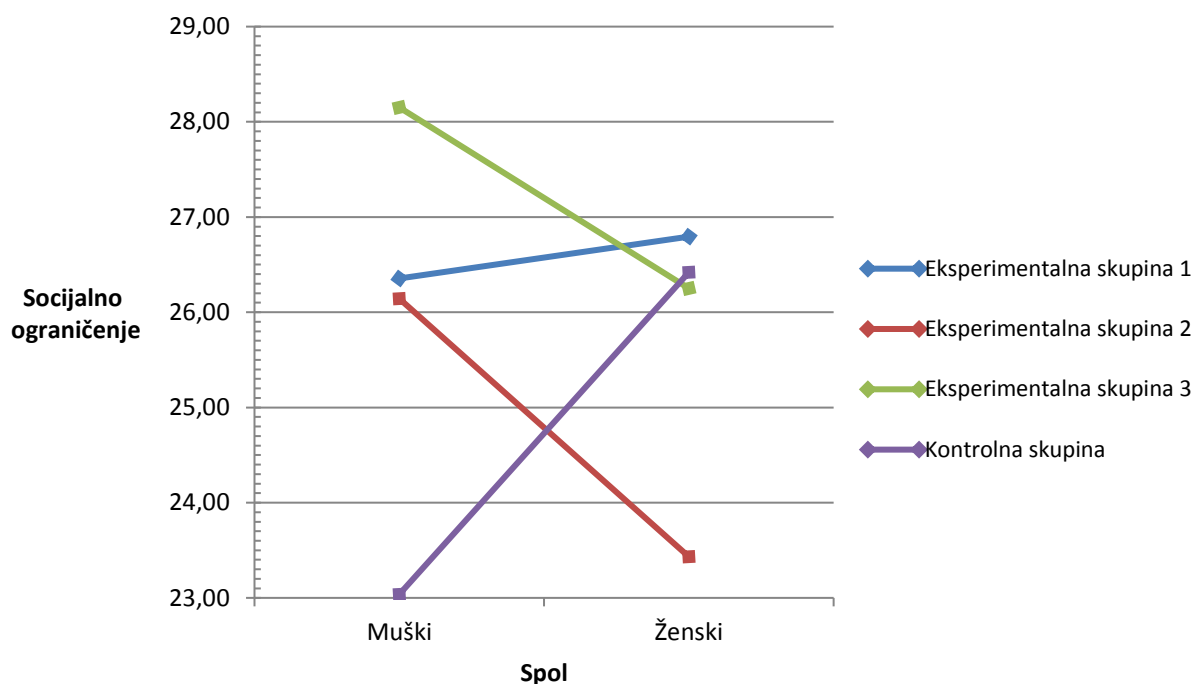
Legenda: * $p < .05$; F- F-omjer; ss- stupnjevi slobode

U Tablici 9. prikazane su aritmetičke sredine s obzirom na spol i skupinu te ukupni rezultati po spolu i pojedinim skupinama za Socijalna ograničenja.

Tablica 9. Prikaz aritmetičkih sredina s obzirom na spol i skupinu za Socijalna ograničenja

Skupina	Spol		UKUPNO
	MUŠKO	ŽENSKO	
Eksperimentalna skupina 1	26.35	26.79	26.58
Eksperimentalna skupina 2	26.14	23.43	24.87
Eksperimentalna skupina 3	28.15	26.25	27.21
Kontrolna skupina	23.04	26.42	24.84
UKUPNO	26.06	25.65	

Rezultati su potvrdili da postoji statistički značajan glavni efekt skupine na Socijalna ograničenja, dok nema statistički značajnog efekta spola. Rezultati su također utvrdili da je interakcija između spola i skupina statistički značajna. LSD *post hoc* test je pokazao da postoji statistički značajna razlika ($p < .05$) između Eksperimentalne skupine 3 i Eksperimentalne skupine 2, kao i između Eksperimentalne skupine 3 i Kontrolne skupine. Dakle, sudionici koji su čitali senzibilizacijski članak imali su više rezultate na Socijalnim ograničenjima u usporedbi sa sudionicima koji su čitali edukacijski članak, kao i u odnosu na skupinu koja je čitala kontrolni članak. Efekt interakcije spola i skupina na Socijalna ograničenja prikazan je na Slici 2.

Slika 2. Grafički prikaz interakcija Spola i Skupina za Socijalna ograničenja

Iz grafičkog prikaza može se uočiti da je Socijalno ograničenje najizraženije prilikom čitanja senzibilizacijskog članka – Eksperimentalna skupina 3, a najmanje tijekom čitanja članka Kontrolne skupine. Kod ženskih sudionica Socijalno ograničenje najviše je izraženo prilikom čitanja stigmatizirajućeg članka – Eksperimentalna skupina 1, a najmanje u skupini edukacijskog članka – Eksperimentalna skupina 2. Rezultati u Kontrolnoj skupini pokazuju nam da muškarci imaju pozitivnije stavove (manje socijalnih ograničenja), u odnosu na žene. Ukoliko navedene rezultate usporedimo s rezultatima u Eksperimentalnoj skupni 2, gdje žene imaju izrazito pozitivnije stavove od muškaraca, možemo zaključiti da novinski članci imaju različite efekte na Socijalna ograničenja kod muškaraca i kod žena.

Rezultati za Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije prikazani su u Tablici 7.

Tablica 10. Rezultati dvosmjerne analize varijance za Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije

	F	ss	p
Spol	.604	1	.438
Skupina	.831	3	.478
Spol x Skupina	2.28	3	.080

Legenda: F- F-omjer; ss- stupnjevi slobode

U Tablici 11. prikazane su aritmetičke sredine s obzirom na spol i skupinu te ukupni rezultati po spolu i pojedinim skupinama za Autoritarnost.

Tablica 11. Prikaz aritmetičkih sredina s obzirom na spol i skupinu za Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije

Skupina	Spol		UKUPNO
	MUŠKO	ŽENSKO	
Eksperimentalna skupina 1	33.58	33.06	33.31
Eksperimentalna skupina 2	33.07	35.60	34.14
Eksperimentalna skupina 3	31.42	33.97	32.69
Kontrolna skupina	34.41	32.23	33.26
UKUPNO	33.08	33.70	

Rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajan glavni efekt skupine niti spola na Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije. Također, rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajan efekt interakcije spola i skupina.

5. Rasprava

Ovim istraživanjem nastojalo se ispitati učinak oblikovanja informacija u novinskim člancima i spola na stavove prema osobama sa psihičkim poremećajima. Pokazalo se da sudionici na svim stavovima pokazuju približno prosječne rezultate. Što se tiče Autoritarnosti i Socijalnih ograničenja rezultati tendiraju ka nižima, dok kod Ideologije u zajednici utemeljene rehabilitacije rezultati tendiraju ka višim vrijednostima. Najizraženiji su stavovi kod Benevolentnosti, a razlog tome može biti što Benevolentnost predstavlja pozitivne stavove koje ljudi obično lakše izražavaju u usporedbi s negativnim stavovima.

5.1. Učinak oblikovanja članaka i spola na negativne stavove prema psihičkim bolesnicima

U sklopu prve hipoteze očekivalo se da će Eksperimentalna skupina 1 (stigmatizirajući članak) imati negativnije stavove u odnosu na Eksperimentalne skupine 2 (edukacijski članak) i 3 (senzibilizacijski članak), kao i u odnosu na Kontrolnu skupinu. Autoritarnost i Socijalna

ograničenja opisivali su negativne stavove. Autoritarnost predstavlja vjerovanje da su psihički oboljele osobe pojedinci koji bi trebali biti zatvoreni, te pod stalnim nadzorom drugih, a Socijalna ograničenja održavaju vjerovanje sudionika da su psihički oboljele osobe prijatnija za okolinu. Rezultati su pokazali umjerenu pozitivnu korelaciju među navedenim faktorima, što je bilo očekivano te je u skladu s prijašnjim istraživanjima. Odnosno, sudionici koji su imali više rezultate na Autoritarnosti, ujedno su imali i veće rezultate na Socijalnim ograničenjima i obratno.

Rezultati dvosmjerne analize varijance za Autoritarnost pokazali su da razlika s obzirom na vrstu članka koji su sudionici čitali zaista postoji, međutim statistički značajna razlika pronađena je jedino između Eksperimentalne skupine 3 (senzibilizacijski članak) i Eksperimentalne skupine 2 (edukacijski članak). Odnosno, rezultati sugeriraju da je senzibilizacijski članak utjecao na povećanje stupnja Autoritarnosti u usporedbi s edukacijskim člankom.

Nadalje, rezultati za Autoritarnost pokazuju da žene imaju negativnije stavove u Kontrolnoj skupini, u odnosu na muškarce. Prilikom čitanja edukacijskog članka i kod muškaraca i kod žena stavovi su pozitivniji, što je sukladno očekivanjima. Prilikom čitanja senzibilizacijskog članka, kod žena je zabilježena niža Autoritarnost, tj. stavovi su pozitivniji, dok je kod muškaraca zabilježena viša Autoritarnost, odnosno negativniji stavovi.

Prijašnja istraživanja su potvrdila da su muškarci skloniji odbacivanju, manje liberalni te se češće fokusiraju na negativne čimbenike psihičkih oboljenja nego što to čine žene (Phillis, 1966; Bhugra, 1989). Također, muškarci su i u ranijim istraživanjima imali više rezultate na faktorima: stereotipa, restriktivnosti, pesimističnosti i stigmatizacije prema psihičkim bolesnicima (Ng i Chan, 1996). Iako je očekivano da će muškarci imati negativnije stavove prema psihičkim bolesnicima, zabrinjavajuće je što su ti stavovi veći prilikom čitanja senzibilizacijskog članka, kojemu je zadatak bio stvoriti empatiju te razumijevanje prema oboljelima. Razlog može biti što informacije prezentirane u senzibilizirajućem članku (informacije o samom počinitelju (osobi sa shizofrenijom), osobni podaci vezani uz razvoj bolesti, nedostatak adekvatne njege i podrške, kao i informacije o neposrednim stresorima koji su utjecali na tijek bolesti) nisu bile dovoljno snažne da bi se stvorila empatija, već je efekt istih bio kontraproduktivan.

Nadalje, za Socijalna ograničenja, rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika između Eksperimentalne skupine 3 i Eksperimentalne skupine 2, kao i između Eksperimentalne skupine 3 i Kontrolne skupine. Dakle, sudionici koji su čitali senzibilizacijski članak imali su više rezultate na Socijalnim ograničenjima u usporedbi sa sudionicima koji su čitali edukacijski članak, kao i u odnosu na skupinu koja je čitala kontrolni članak.

U Kontrolnoj skupini rezultati pokazuju da žene imaju izrazito negativnije stavove u odnosu na muškarce. Takvi su rezultati u skladu s prijašnjim istraživanjima. Kelly (2014) je utvrdio da žene imaju pozitivnije stavove na svim faktorima osim, Socijalnih ograničenja. Kada promatramo rezultate kod ženskih sudionika, možemo utvrditi da su prilikom čitanja senzibilizacijskog i edukacijskog članka stavovi pozitivniji. Ukoliko u obzir uzmemo situaciju čitanja stigmatizirajućeg članka, može se utvrditi da su rezultati nešto viši, odnosno stavovi u ovoj situaciji su negativniji. Za muške sudionike, u sve tri eksperimentalne skupine rezultati su izrazito viši, odnosno stavovi su znatno negativniji u odnosu na Kontrolnu skupinu. Najnegativniji stav kod muških sudionika zabilježen je u Eksperimentalnoj skupini 3 – odnosno situaciji u kojoj se čitao senzibilizirajući članak. Prema tome, rezultati sugeriraju da novinski članci imaju različite efekte na Socijalna ograničenja kod muškaraca i kod žena, odnosno, spol moderira efekte za Socijalno ograničenje. Razlog ovakvih efekata, kao i kod Autoritarnosti, može biti taj da informacije u senzibilizirajućem članku nisu uspjele stvoriti empatiju kod sudionika. Istraživanja su također pokazala da su muškarci po prirodi znatno agresivniji od žena (Maccoby i Jacklin, 1974; Withing i Withing, 1975; Hyde, 1984, prema Maccoby i Jacklin, 1980), stoga postoji mogućnost da su informacije prezentirane u člancima imale efekt suprotan od željenog, te da su se umjesto empatije kod muških sudionika pojačali osjećaje ljutnje, agresije i slično (Archer, 2004). S druge strane, pokazalo se i da su žene odgajane po principu brige, da budu empatične prema drugim ljudima, razumijevajući njihova stanja, osobine ličnosti i raspoloženja, dok su muškarci odgajani da poštuju princip pravde (Karniol i sur., 1998). Odnosno, žene lakše razvijaju empatiju i razumijevanje prema drugim ljudima jer se brže i lakše stavljaju u tuđe uloge u odnosu na muškarce što je moglo utjecati na povećanje empatije i pomak ka pozitivnijim stavovima (Pavlović, 2012). Nadalje, još jedan od mogućih razloga koji je doveo do ovakvih rezultata može biti taj što žene osjećaju više emocija straha u odnosu na muškarce (Fischer, 1993). Naime, u većini slučajeva, žene su opreznije te imaju nizak stupanj preuzimanja rizika koji se objašnjava prirodnom selekcijom, odnosno, preuzimajući manji rizik žene imaju veće šanse za preživljavanje te se mogu brinuti

za potomstvo (Aronson, Wilson i Akert, 2005). Stoga postoji mogućnost, da su informacije koje su zastupljene u edukacijskom (Eksperimentalna skupina 2) i senzibilizacijskom (Eksperimentalna skupina 3) članku uspjele smanjiti strah kod ženskih sudionika, odnosno educirati ili senzibilizirati ženske sudionike, čime su se ujedno smanjili i negativni stavovi prema psihički oboljelim osobama.

Dobiveni rezultati o negativnim stavovima nisu u skladu s prijašnjim istraživanjima. Thorton i Wahl (1996) u svom istraživanju potvrdili su da novinski članci koji govore o ubojstvima koja su počinile osobe oboljele od neke vrste psihičkog poremećaja imaju veliki utjecaj na stvaranje i širenje stigme o psihičkim bolesnicima. Njihovo istraživanje potvrdilo je da su oni sudionici koji su čitali stigmatizirajući članak bili spremniji ukazati na to da su psihički oboljele osobe opasne i da predstavljaju prijetnju za okolinu, te su pokazali veću potrebu za socijalnom distancom, odnosno manje prihvaćanje psihičkih bolesnika u društvo u usporedbi s onim sudionicima koji nisu čitali stigmatizirajući članak. Štoviše, sudionici su češće podržavali izjave u kojima se uz psihičke bolesnike vezalo emocije poput straha ili percipirane opasnosti (Thorton i Wahl, 1996). Također, ranija istraživanja pokazala su da novinski natpisi o ubojstvima koja su počinili psihički bolesnici mogu imati izrazito negativan utjecaj na stavove prema njima. Ovo je vrlo važan podatak jer je veliki broj sudionika naveo kako je ovakva vrsta članka vijest koju bi zasigurno pročitao da ju je primijetio u novinama. Sudionici navode kako ih je najviše privukao senzacionalistički naslov koji je u sebi sadržavao stigmatizirajući-pogrđni naziv za oboljelu osobu (Wahl, 1992). Ovakve informacije dovode do zaključka da bi efekt stigmatiziranja koji stvaraju članci ovakve vrste u stvarnom svijetu (za razliku od eksperimentalnih uvjeta) bio još veći zbog ponovljenih i višestrukih članaka ovakve prirode (Day i Page, 1986). Isto tako, pokazalo se da utjecaj novinskih članaka na stavove prema psihičkim bolesnicima ima isti učinak kao i ostale vrste medija (npr. televizija, filmovi, crtici i slično) koji su ispitivani u nekim drugim istraživanjima. Istraživanja su potvrdila da navedene vrste medija potiču oštrije i negativnije stavove prema psihičkim bolesnicima (Domino, 1983; Wahl, 1992).

Ovakvi su nalazi zabrinjavajući ako se uzme u obzir da su navedeni podaci vezani uz čitanje stigmatizirajućeg članka. Ovo istraživanje pokazuje da postoje negativni stavovi čak i kada pojedinac čita senzibilizirajući članak, čiji je zadatak trebao biti educiranje, ali i stvaranje empatije i suosjećanja kod sudionika.

5.2. Učinak oblikovanja članka i spola na pozitivne stavove prema psihičkim bolesnicima

U sklopu druge hipoteze očekivalo se da će Eksperimentalna skupina 3 (senzibilizacijski članak) imati pozitivnije stavove u odnosu na Eksperimentalnu skupinu 2 (edukacijski članak) i Kontrolnu skupinu. Pozitivni stavovi ispitivani su uz pomoć Benevolentnosti i Ideologije u zajednici utemeljene rehabilitacije. Benevolentnost predstavlja brigu i suosjećanje prema osobama koje su oboljele od psihičkih bolesti, a počiva na humanističkim ili vjerskim principima osobe. S druge strane, Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije odražava stav da osobe koje su oboljele od psihičkih poremećaja mogu imati koristi od tretmana koji uključuju život u zajednici. Korelacije za navedene faktore također su pokazale umjerenu pozitivnu korelaciju, odnosno sudionici koji su na Benevolentnosti imali više rezultate, tj. imali pozitivnije stavove prema psihičkim bolesnicima, imali su i više rezultate na Ideologiji u zajednici utemeljene rehabilitacije.

Rezultati za Benevolentnost pokazali su da ne postoji statistički značajna razlika s obzirom na vrstu članka koju su sudionici čitali. S druge strane, utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u Benevolentnosti s obzirom na spol sudionika. Ukoliko pogledamo grafički prikaz interakcija za Benevolentnost (vidi Sliku 1) rezultati u Kontrolnoj skupini sugeriraju da su muškarci malo benevolentniji u odnosu na žene. Kod muškaraca, znatno niži rezultati u Eksperimentalnoj skupini 2 (edukacijski članak) i Eksperimentalnoj skupini 3 (senzibilizirajući članak) nego u Kontrolnoj skupini sugeriraju nam da informacije ne djeluju na sudionike onako kako se očekivalo. Iako su muškarci odgajani tako da poštuju princip pravde, često su skloni i preuzimanju rizika jer zbog njega nerijetko uživaju viši socijalni status (Deaux i Major, 1987). Stoga su muškarci generalno manje plašljivi te skloniji agresivnom ponašanju. S obzirom da kod muškaraca nerijetko prevlada agresija i zaštitnička uloga, moguće je da su razumijevanje i empatija koju su pokazali u Kontrolnoj skupini ostali zanemareni. S druge strane, rezultati kod žena sugeriraju da su informacije koje su zastupljene u edukacijskom (Eksperimentalna skupina 2) i senzibilizirajućem članku (Eksperimentalna skupina 3) postigle željeni učinak. Odnosno, informacije su utjecale na povećanje empatije i razumijevanja prema psihičkim bolesnicima, a to je ujedno dovelo i do većih rezultata na Benevolentnosti, a time i do pozitivnijih stavova prema oboljelima. Razlike u razini empatije s obzirom na spol moguće je interpretirati kao davanje odgovora koji su u skladu s tradicionalnom rodnom ulogom. Također, moguće je i da razlike proizlaze iz različitih socijalizacijskih postupaka, zbog kojih žene više osjećaju i izražavaju empatiju od muškaraca

(Raboteg-Šarić, 1993). Općenito, istraživanja spolnih razlika u sposobnosti empatiziranja pokazuju da žene iskazuju višu razinu empatije, barem u slučajevima kada je ona mjerena samoprocjenama ili procjenama drugih (Raboteg-Šarić, 1995).

Zaključno, kada govorimo o ulozi spola, možemo utvrditi da kao i u slučaju negativnih stavova spol moderira efekte. Odnosno, učinak oblikovanja informacija u novinskim člancima, za Benevolentnost, nije jednak za žene i muškarce.

Nadalje, za Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajna razlika s obzirom na vrstu članka odnosno skupinu kojoj su sudionici pripadali, kao ni statistički značajna razlika s obzirom na spol sudionika. Također, rezultati ukazuju da ne postoji statistički značajan efekt interakcije spola i skupine za Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije.

Istraživanja su pokazala da je za pozitivne stavove na Ideologiji u zajednici utemeljene rehabilitacije potrebna sustavna edukacija. Brojna istraživanja su potvrdila da postoji pozitivna korelacija između znanja o psihičkim bolestima i pozitivnim stavovima prema psihičkim bolesnicima. Stoga ovakvi nalazi mogu biti rezultat toga što edukacijski članak nije pružio dovoljno informacija, te je za pozitivne stavove potrebna dugotrajnija i sustavnija edukacija (Courtis, Lauber, Costa i Capttan-Ludewig, 2008; Seo i Hyun, 2010; Tarun, Kishore, Dinesh i Yatan, 2012; Šarić, 2015; Vuljanković, 2017). Također, postoji mogućnost da su novinski članci više djelovali po emocionalnoj razini, dok je sama Ideologija u zajednici utemeljene rehabilitacije više vezana uz vrijednosti i norme pojedinca te zato nije došlo do pretpostavljenih efekata.

Iako se ovo istraživanje nije bavilo ispitivanjem znanja, važno je spomenuti da znanje i edukacija mogu imati važnu ulogu u smanjivanju stigme prema psihičkim bolesnicima. Istraživanje provedeno na Sveučilištu u Sjevernoj Karolini, ispitalo je utječe li stav prema vrsti tretmana, odnosno vrsti liječenja, na smanjenje stigmatizacije prema psihičkim bolesnicima. Rezultati su pokazali da oni sudionici koji su imali pozitivnije stavove prema bilo kojem ispitivanom tretmanu odnosno vrsti liječenja, pokazuju značajno manje stigme prema psihičkim bolesnicima (Mann i Himelein, 2004). Istraživanje provedeno na studentima medicine ispitalo je promjenu stava prema psihičkim bolesnicima za četiri ispitivana psihijatrijska stanja nakon odslušane nastave (Ogunsemi, Odusan i Olatawura, 2008). Rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika u stavovima prije i nakon

edukacije o psihičkim bolestima i bolesnicima, te su takvi rezultati u skladu s većinom sličnih studija. Međutim, važno je naglasiti da ta ista istraživanja ne pokazuju statistički značajnu razliku promjene stavova kada su analizirani posebno ženski sudionici, te studenti koji nisu imali prethodnog kontakta sa psihičkim bolesnicima. Sukladno rezultatima drugih istraživanja pronađene su pozitivnije promjene u stavovima kad su analizirani zasebno podatci muškaraca, te onih koji su bili u prethodnom kontaktu sa psihijatrijskim bolesnicima (Ogunsemi, Odusan i Olatawura, 2008).

S druge strane, postoje istraživanja koja govore kako znanje o psihičkim bolestima nije dovoljno da bi došlo do promjene stavova. Tako rezultati istraživanja provedeni na studentima u Hong Kongu pokazuju da oni studenti koji su pokazali veće znanje imaju više rezultate na Socijalnim ograničenjima, od studenata koji su pokazali manje znanje o psihičkim bolestima (Ng i Chan, 1996). Chou i suradnici (1996) također dolaze do rezultata koji pokazuju da znanje ne može biti jedina odrednica kojom se povećavaju pozitivni stavovi prema psihičkim bolesnicima. Ovakvi rezultati sugeriraju da samo znanje ne mora nužno utjecati na promjenu stavova i razinu stigmatizacije, ali da se pomoću edukacije može smanjiti razina stigmatizacija na način da se populaciju educira o vrstama tretmana odnosno liječenja kao i o njihovim ishodima.

Na temelju dobivenih nalaza se može zaključiti da su psihički bolesnici zaista stigmatizirani, te se unatoč ograničenjima ovog istraživanja može reći da postoji opravdana zabrinutost. Nalazi istraživanja pokazuju da oblikovanje informacija može potaknuti strah, te utjecati na oštrije odnosno negativnije stavove prema onima koji boluju od psihičkih bolesti (Addison i Thorpe, 2004; Goodfellow, Deferomont, Calandreau i Roelandt, 2010). Umjesto da pridonose nerazumijevanju i eksploatiraju stereotipe, obveza je medija osvijestiti javnost protiv stigmatizacije psihički oboljelih osoba, na čemu bi se u budućnosti trebalo više ustrajati.

5.3. Ograničenja, implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja

Iako provedeno istraživanje doprinosi području istraživanja stigmatiziranja psihičkih bolesnika, treba spomenuti i nekoliko ograničenja. Prvenstveno, u ispitivanju nije definirano na koga se odnosi izraz „psihički bolesnici“. Dakle, u upitnicima nije definirano na koje psihičke poremećaje se odnosi ova kategorija, niti je objašnjeno misli li se na bolesnike sa psihijatrijskom dijagnozom ili na sve ljude koje sudionici doživljavaju psihički bolesnima.

Primjerice, neki sudionici pod izrazom „psihički bolesnici“ mogu podrazumijevati osobu oboljelu od shizofrenije, a neki tjeskobnu osobu. Za buduća istraživanja preporuča se da uz uputu dolazi objašnjenje što se podrazumijeva pod psihičku bolest te o kojem se konkretno poremećaju radi u istraživanju.

Nadalje, uzorak u ovom istraživanju je prigodan jer ga čini isključivo studentska populacija, a upravo to ograničava generalizaciju podataka. Važno je spomenuti da su u ovom istraživanju sudjelovali studenti Ekonomskog, Pravnog i Građevinskog fakulteta. Na taj način pokušalo se izbjeći studente humanističko-društvenih fakulteta kako njihovo prethodno znanje ne bi interferiralo s temom istraživanja, odnosno kako bi se spriječio utjecaj znanja na eksperimentalnu manipulaciju. Također, prethodna istraživanja pokazala su da osobe niže razine obrazovanja imaju općenito negativnije stavove odnosno da pokazuju više predrasuda prema osobama sa psihičkim poremećajima, što je moglo utjecati na rezultate dobivene u ovom istraživanju, te bi stoga bilo dobro ponoviti istraživanje uzimajući u obzir sudionike s različitim razinama obrazovanja kako bi se rezultati u budućnosti mogli lakše generalizirati na opću populaciju.

Također, za sigurnije zaključke u budućnosti poželjno je osigurati veći istraživački uzorak. Nadalje, vrlo je važno spomenuti da se istraživanje temeljilo na samoprocjenama sudionika, te je vjerojatno da isti nisu bili objektivni pri davanju odgovora s obzirom da je tema istraživanja osjetljiva, te je iz tog razloga moguće iskrivljenje odgovora. Davanje socijalno poželjnih odgovora najčešće se i javlja upravo u situacijama kada se radi o osjetljivim temama kao što su psihički poremećaji ili stigmatizacija istih. Najčešće davanje socijalno poželjnih odgovora je upravo u situacijama kada sudionik treba dati odgovor kojim krši određenu socijalnu normu, a pri tome želi zadržati pozitivnu sliku o sebi bez obzira na anonimnost istraživanja (Näher i Krumpal, 2012).

Također, jedno od ograničenja ovog istraživanja je to što su se stavovi ispitivali samo nakon čitanja Eksperimentalnih članaka ili Kontrolnog članka. S obzirom na to, ne može se sa sigurnošću reći da je vrsta članka utjecala na promjenu stava, te je stoga prijedlog za buduća istraživanja ispitati stavove prije i poslije čitanja članaka kako bi se moglo donositi zaključke o tome je li uopće došlo do promjene stava ili je isti ostao nepromijenjen s obzirom na vrstu članka koju je sudionik čitao.

Vrlo je važno spomenuti da postoji značajna razlika između eksperimentalnih uvjeta i realnih situacija. Jasno je da se u životu dojmovi rijetko formiraju ili mijenjaju pojedinačnim iskustvima, stoga negativni stavovi zasigurno ne nastaju kao rezultat čitanja samo jednog novinskog članka, već se problem pojavljuje u kumulativnom učinku članaka takve vrste koji potiču stigmatizaciju te daju krive informacije i negativno predstavljaju psihičke bolesnike. Takve se situacije, u kojima se jedan negativni događaj koji uključuje npr. agresivno ponašanje psihičkog bolesnika, nažalost, generalizira na cijelu populaciju psihički oboljelih pacijenata, s čime se stvara negativni stav prema njima općenito, što u konačnici potiče cjelokupnu stigmatizaciju, ali i diskriminaciju psihičkih bolesnika.

Unatoč navedenim nedostacima, ovo istraživanje ima važne implikacije kako za borbu protiv stigmatizacije i diskriminacije, tako i za buduća istraživanja. Iako u posljednje vrijeme postoji veliki broj istraživanja na ovu temu, rezultati koji naglašavaju negativne stavove, te predrasude jasno pokazuju da i dalje postoji potreba za proučavanje i rad na ovoj tematici. U moderno doba sve se više promiču programi borbe protiv stigmatizacije. Većina autora slaže se kako na negativne stavove u prvom redu utječe neznanje odnosno neinformiranost o psihičkim bolestima općenito, stoga se može zaključiti kako bi informiranje odnosno educiranje javnosti o vrstama psihičkih poremećaja, kao i načinima njihovog liječenja, bilo najadekvatniji način za rješavanje takvih nejasnoća. Edukacijom je potrebno pružiti informacije koje će se suprotstaviti pogrešnim vjerovanjima ili mitovima iz kojih proizlaze razne predrasude i ponašanja. Uzme li se u obzir da je najveći broj sudionika iz populacije mladih (19-29 godina), takvo se informiranje čini još bitnijim. Također bilo bi poželjno raditi na edukaciji obitelji oboljelih jer njihovi stavovi imaju veliku ulogu u procesu oporavka. Ukoliko se u obzir uzme važnost okoline u terapiji i reintegraciji psihički oboljelih osoba u društvo, koristeći ove podatke se može utjecati na olakšavanje tog procesa na način da se okolina osvijesti o pravim značenjima bolovanja od psihičkog poremećaja i da se osvjetli slika koju okolina ima o psihičkim bolesnicima.

Također, važno je spomenuti kako bi valjalo raditi ne samo na osvješćivanju prave slike psihičkih bolesnika, već i na poticanju kontakata okoline s istima. Istraživanja pokazuju da sudionici koji su stekli iskustvo, odnosno ostvarili kontakt sa psihičkim bolesnicima imaju pozitivnije stavove. Kontakt se posebice odnosi na edukaciju medicinskih djelatnika tijekom njihova obrazovanja. Svrha kontakata s oboljelima je smanjenje straha i otpora. Zbog sve veće učestalosti psihijatrijskih oboljenja, u velikom se broju zemalja pokreću razne akcije za borbu protiv stigmatizacije psihijatrijskih pacijenata. Cilj ovakvih programa je vraćanje dostojanstva

oboljelima i ustanovama u kojima borave. Vrlo se često mediji povezuju sa stigmatizacijom jer je javnost podložna prihvaćanju stavova koje nam nameću razni mediji. Pomoću spomenutih programa pokušava se utjecati i na medije kako bi se smanjila stigmatizacija. Kako bi se to i dogodilo potrebno je osigurati točne informacije i educirati pojedince koji rade u medijima. Također, djelovanje različitih udruga može pridonijeti većoj zainteresiranosti javnosti za ovaj problem.

Nadalje, bilo bi zanimljivo provesti longitudinalna istraživanja u kojima bi se mogle pratiti promjene stavova nakon određenih intervencija, npr. nakon kontakta sa psihičkim pacijentima, nakon neke vrste edukacije i slično. Saznanja o sadržaju stigme mogu biti korisna za javne kampanje koje se bave informiranjem javnosti o psihičkim bolestima s ciljem smanjivanja negativnih stavova i diskriminacije psihički bolesnih osoba.

Zaključak

Na uzorku od 272 sudionika, studenta društvenih fakulteta Sveučilišta u Osijeku, provedeno je istraživanje kojim se ispitivao učinak oblikovanja informacija u novinskim člancima, te spola, na stavove prema osobama sa psihičkim poremećajima.

Dvosmjerne analize varijance (spol x skupina) pokazale su višu Autoritarnost u Eksperimentalnoj skupini 3 nego skupini 2, te višu Benevolentnost kod studentica nego kod studenata. Efekti interakcija spola i skupine bili su značajni samo za Benevolentnost i Socijalna ograničenja. Za Benevolentnost se pokazalo da studentice imaju više rezultate u Eksperimentalnim skupinama 2 i 3 od studenata, dok se Eksperimentalna skupina 1 i Kontrolna skupina ne razlikuju po spolu. Za Socijalna ograničenja se pokazalo da studenti imaju više rezultate u Eksperimentalnim skupinama 2 i 3, te niže rezultate u Kontrolnoj skupini od studentica. Nisu se pokazali značajni efekti skupine, spola niti njihove interakcije na Ideologiju u zajednici utemeljene rehabilitacije. Rezultati sugeriraju da oblikovanje informacija u novinskim člancima ima učinka na stavove prema psihičkim poremećajima, te da spol moderira te učinke, barem što se tiče Benevolentnosti i Socijalnih ograničenja.

Literatura

- Aaron, A.L., Laurent, S.M., Wykes, T.L., Kitchen Andren, K.A., Bourassa, K.A. i McKibbin, C.L. (2014). Genetic attributions and mental illness diagnosis: effects on perceptions of danger, social distance, and real helping decisions. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 49, 781-789. doi: 10.1007/s00127-013-0764-1
- Addison, S.J. i Thorpe, S.J. (2004). Factors involved in the formation of attitudes towards those who are mentally ill. *Social Psychiatry Epidemiol*, 39, 228-234. doi: 10.1007/s00127-004-0723-y
- Angermeyer, M.C. i Matschinger, H. (2004). The Stereotype of Schizophrenia and Its Impact on Discrimination Against People With Schizophrenia: Results From Representative Survey in Germany. *Schizophrenia Bulletin*, 30, 250-258. doi: 10.1010/002120-755-555-2-1
- Angermeyer, M.C., Beck, M. i Matschinger, H. (2003). Determinants of the public's preference for social distance from people with schizophrenia. *Canadian Journal of Psychiatry*, 48, 663-668. doi: 10.1177/070674370304801004
- Anglin, D.M., Link, B.G. i Phelan, J.C. (2006). Racial differences in stigmatizing attitudes toward people with mental illness. *Psychiatric Services*, 57, 857-862. doi: 10.0002/1760073915580501
- Antolić, B. i Novak, M. (2016). Promocija mentalnog zdravlja: Temeljni koncepti i smjernice za roditeljske i školske programe. *Psihologijske teme*, 25, 317-339.
- Archer, J. (2004). Sex Differences in Aggression in Real-World Settings: A Meta-Analytic Review. *Review of General Psychology*, 8, 291-322. doi: 10.1037/1089-2680.8.4.291
- Aronson, E., Wilson, T.D. i Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Bajs, M. (2003). *Stavovi srednjoškolaca prema psihičkim bolesnicima, narkomanima i alkoholičarima i njihovo predviđanje na osnovu kauzalnih atribucija, kontakata i samoprocjene znanja*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.
- Baumann, A.E. (2007). Stigmatization, social distance and exclusion because of mental illness: The individual with mental illness as a 'stranger.' *International Review of Psychiatry*, 19, 131-135. doi: 10.1080/09540260701278739
- Begić, D. i Jukić, V. (2015). *Medved: Psihijatrija*. Medicinska naklada, Zagreb.
- Bhugra, D. (1989). Attitudes towards mental illness: a review of literature. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 80, 1-12. Doi: 10.1111/j.1600-0447.1989.tb01293.x

- Brajković, K. (2015). *Stigmatizacija psihijatrijskih bolesnika od strane učenika medicinskih škola*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu.
- Brand, R.C. i Claiborn, W. L. (1976). Two studies of comparative stigma: employer attitudes and practices toward rehabilitated convicts, mental and tuberculosis patients. *Community of Mental Health*, 12, 168-75. doi: 10.1007/s11126-016-9431-5.
- Botha, U.A., Koen, L. i Niehaus, D.J. (2006). Perceptions of a South African schizophrenia population with regards to community attitudes towards their illness. *Social Psychiatric Epidemiology*, 41, 619-23. doi: 10.1007/s00127-006-0071-1
- Chou, K.L., Mak, K.Y., Chung, P.K. i Ho, K. (1996). Attitudes toward mental patients in Hong Kong. *International Journal of Social Psychiatry*, 42, 213-219.
- Corrigan, P.W., Watson, A.C., Gracia, G., Slopen, N., Rasinski, K., i Hall, L.L. (2005). Newspaper stories as measures of structural stigma. *Psychiatric Services*, 56, 551-556. doi: 10.1176/appi.ps.56.5.551
- Corrigan, P. (2002). Empowerment and serious mental illness: treatment partnership and community opportunities. *Psychiatry Quarterly*, 73, 217-228. doi: 10.1023/A:1016040805432
- Courtis, N.D., Lauber, C., Costa, C.T. i Cattapan-Ludewig, K. (2008). Beliefs about the mentally ill: A comparative study between healthcare professionals in Brazil and in Switzerland. *International Review of Psychiatry*, 20, 503-509. doi: 10.1080/09540260802565125
- Day, D.M. i Page, S. (1986). Portrayal of mental illness in Canadian newspapers. *Canadian Journal of Psychiatry*, 31, 813 – 817. doi: 10.1077/201.55796.72.20.0002
- Deaux, K. i Major, B. (1987). Putting gender into context: An interactive model of gender-related behavior. *Psychological review*, 94, 369-389. doi: 0033-295X/87/200.75
- Diefenbach, D.L. i West, M.D. (2007). Television and attitudes toward mental health issues: Cultivation analysis and the third-person effect. *Journal of Community Psychology*, 35, 181-195. doi: 10.1002/jcop.20142
- Domino, G. (1983). Impact of the Film, „One Flew over the Cuckoo's Nest” on Attitudes towards Mental Illness. *Sage Journals*, 53, 150-154.
- Došen, A. (2004). Dijagnostika i tretman poremećaja ponašanja i psihičkih oboljenja kod osoba s mentalnom retardacijom. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 40, 165-174.
- Economou, M., Richardson, C., Gramandani, C., Stalikas, A. i Stefanis, C. (2009). Knowledge about schizophrenia and attitudes towards people with schizophrenia in

- Greece. *International Journal of Social Psychiatry*, 55, 361–371. doi: 10.1177/0020764008093957
- Elbogen, E.B. i Johnson, S.C. (2009). The intricate link between violence and mental disorder. *Archives of General Psychiatry*, 66, 152-161. doi: 10.1001/archgenpsychiatry.2008.537
- Entman, R.M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43, 51-58. doi: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x
- Esser, H. i Lacey, S.D. (1988). *Mental Illness: A homecare Guide*. Canada: John Wiley & Sons.
- Field, A.P. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics* (4th Edition). London: Sage publications.
- Fischer, A.H. (1993). Sex Differences in Emotionality: Fact or Stereotype? *Feminism and Psychology*, 3, 711-722. doi: 10.1371/journal.pone.0190712
- Goodfellow, B., Deferomont, L., Calandreau, F. i Roelandt, J.L. (2010). Images of the „Insane“ , in the „Mentally Ill“, and the „Depressed“ in Noumea, New Caledonia. *International Journal of Mental Health*, 39, 82-98. doi: 10.2753/IMH0020-7411390105
- Granello, D.H. i Pauley, P.S. (2000). Television viewing habits and their relationship to tolerance toward people with mental illness. *Journal of Mental Health Counseling*, 22, 162-175. doi: 10.1002/jcop.21581
- Gruber, E.N. (2011). *Kroskulturalna analiza posljedica društvene stigmatizacije osoba s psihičkim poremećajima*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Gruber, E. N. (2011). Stigma i aktivnosti za sigurnost u liječenju i rehabilitaciju duševnog bolesnika. *Zbornik radova, Popovača: Udruga za unapređenje duševnog zdravlja i kvalitete života duševnog bolesnika i njegove obitelji „Sretna obitelj“*; 13-21.
- Halgin, R.P. i Whitbourne, S.K. (1994). *Abnormal Psychology*. Brown & Benchmark Publishers.
- Hannigan, B. (1999). Mental health care in the community: An analysis of contemporary public attitudes towards, and public representations of mental illness. *Journal of Mental Health*, 8, 431- 440. doi: 10.1080/09638239917148
- Hayward, P. i Bright, A. (2009). Stigma and mental illness: A review and critique. *Journal of Mental Health*, 6, 345-354. doi: 10.1080/09638239718671

- Horvat, M. (2016). *Stigmatizacija psihički oboljelih osoba*. Diplomski rad. Sveučilišni centar Varaždin, Odjel za biomedicinske znanosti.
- Huang, B. i Priebe, S. (2003). Media coverage of mental health care in the UK, USA and Australia. *Psychiatric Bulletin*, 27, 331-333. doi: 10.1192/pb.27.9.331
- Istraživanje stavova javnosti o osobama sa mentalnim poremećajima – Finalni izvještaj za Federaciju Bosne i Hercegovine* (2012).
- Jokić-Begić, N., Kamenov, Ž. i Lauri Korajlija, A. (2005). Kvalitativno i kvantitativno ispitivanje sadržaja stigme prema psihičkim bolesnicima. *Socijalna psihijatrija*, 33, 10-19. doi: 364.65-053.37:342.7
- Jones, P. i Buckley, P. (2006). *Schizophrenia*. Churchill Livingstone: Elsevier.
- Karniol, R., Gabay, R., Ochion, Y. i Harari, Y. (1998). Is gender or gender-role orientation a better predictor of empathy in adolescence? *Sex Roles*, 39, 45-49. doi: 10.1177/1754073915580601
- Kelly, C. (2014). *College Students Attitudes toward Mental Illness In relation to Gender, Empathy, Agreeableness and Exposure*. DBS School of Arts, Psychology Departmenta, Dublin.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford Press.
- Link, B.G., Yang, L.H., Phelan, J.C., i Collins, P.Y. (2004). Measuring mental illness stigma. *Schizophrenia Bulletin*, 30, 511-541.
- Maccoby, E.E. i Jacklin, C.N. (1980). Sex differences in aggression: A rejoinder and reprise. *Child Development*, 51, 964-980. doi: 10.1111/pb.12483-1999.tb8.12.401
- Mann, C.E. i Himelein, M.J. (2004). Factors associated with stigmatization of persons with mental illness. *Psychiatric Services* 55, 185-187. doi: 10.1176/appi.ps.55.2.185
- Milačić-Vidojević, I. i Dragojević, N. (2011). Stigma i diskriminacija prema osobama s mentalnom bolešću i članovima njihovih porodica. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 10, 319-337. doi: 316.647.82:616.89-008.1
- Nairn, R.G. i Coverdale, J.H. (2005). People never see us living well: an appraisal of the personal stories about mental illness in a prospective print media sample. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 39, 281-287. doi: 10.1111/j.1440-1614.2005.01566.x
- Näher, A.F. i Krumpal, I. (2012). Asking sensitive questions: The impact of forgiving wording and question context on social desirability bias. *Quality and Quantity*, 46, 1601–1616. doi: 10.1007/s11135-011-9469-2

- Ng, P. i Chan, R. (1996). Youth opinions about ex-mentally ill in Honk Kong. *Asia Pacific Journal of Social Work*, 6, 16-29. doi: 10.1080/21650993.1996.9755717
- Norman, R.M.G., Sorrentino, R.M., Windell, D. i Manchanda, R. (2008). The role of perceived norms in the stigmatization of mental illness. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 43, 851-859. doi: 10.1007/s00127-008-0375-4
- Ogunsemi O.O., Odusan O. i Olatawura M.O. (2008). Stigmatising attitude of medical students towards a psychiatry label. *Ann Gen Psychiatry*, 7, 1-4. doi: 10.1186%2F1744-859X-7-15
- Oyserman, D. i Swim, J.K. (2001). Stigma: An Insider's View. *Social Issues*, 57(1), 1-14.
- Parrott, M. (2010). *News frames and attitudes toward mental illness*. Department of Journalism in the Graduate School of the University of Alabama.
- Pavlinić, D. i Petelinšek, A. (2016). *Razlika u sadržaju stigme prema različitim psihičkim poremećajima*. Sveučilište u Zagrebu: Odjelu za psihologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.
- Pavlović, Z. (2012). *Prosocijalno ponašanje i altruizam*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Osijeku, Odsjek za psihologiju.
- Penscosolida, B.A., Monahan, J., Link, B.G., Stueve, A. i Kikuzawa, S. (1999). The public's view of the competence, dangerousness, and need for legal coercion of persons with mental health problems. *American Journal of Public Health*, 89, 1339-1345.
- Petz, B., Kolesarić, V. i Ivanec, D. (2012). *Petzova statistika*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Petz, B. (1992). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Prosvjeta.
- Phillips, D. (1996). Public Identification and Acceptance of the Mentally Ill. *American Journal of Public Health*, 56, 755-763.
- Philo, G. (1996). Users of services, carers and families. London, Longman. *Media and Mental Distress*, 4, 105-114. doi: 10.1080/0005.0060.70.1.280623
- Priebe, S., Frottier, P., Gaddini, A., Kilian, R., Lauber, C., Martínez-Leal, R., Munk-Jørgensen, P., Walsh, D., Wiersma, D. i Wright, D. (2008). Mental Health Care Institutions in Nine European Countries. *Psychiatric Services*, 10, 117-137. doi: 10.1176/ps.2008.59.5.570
- Puljak, A. (2011). *Stigma mentalnog poremećaja*. Centar za promicanje zdravlja, Služba za javno zdravstvo (online). Preuzeto s (18.1.2018): <http://www.stampar.hr/StigmaMentalnogPoremecaja>.
- Raboteg-Šarić, Z. (1995). *Psihologija altruizma*. Alinea: Zagreb.

- Raboteg-Šarić, Z. (1993). *Empatija, moralno rasuđivanje i različiti oblici prosocijalnog ponašanja*. Doktorski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Ružić, K., Medved, P., Dadić-Hero, E. i Tomljanović, D. (2009). Rehabilitacija u psihijatriji – socioterapija. *Medicina*, 45, 338-343. doi: 10.1126/science.7455683
- Salter, M. i Byrne, P. (2000). The stigma of mental illness: how you can use the media to reduce it. *Psychiatric Bulletin*, 24, 281-283. doi: 10.1192/pb.24.8.281
- Scheufele, D.A. (2004). Framing-effects approach: A theoretical and methodological critique. *Communications*, 29, 401-428. doi: 10.1515/comm.2004.29.4.401
- Scheufele, D.A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 7, 103-122. doi: 10.1111/j.1460-2466.1999.tb02784.x
- Seo, M. i Hyun, L.K. (2010). Effectiveness of an Education Program to Reduce Negative Attitudes Toward Persons With Mental Illness Using Online Media. *Asian Nursing Research*, 4, 90-101. doi: 10.1111/jocn.12843
- Sieff, E.M. (2003). Media frames of mental illnesses: The potential impact of negative frames. *Journal of Mental Health*, 12, 259-269. doi: 10.1080/0963823031000118249
- Simon, A.F. i Jerit, J. (2007). Toward a theory relating political discourse, media, and public opinion. *Journal of Communication*, 57, 254-271. doi: 10.1111/j.1460-2466.2007.00342.x
- Šarić, M. (2015). *Stavovi studenata sestrinstva prema psihijatrijskim bolesnicima*. Diplomski rad. Sveučilište u Splitu, Odjel Zdravstvenih studija, Diplomski sveučilišni studij Sestrinstva.
- Tarun, Y., Kishore, A., Dinesh, K. i Yatan, P.S.B. (2012). Impact of psychiatric education and training on attitude of medical students towards mentally ill: A comparative analysis. *Industrial Psychiatry Journal*, 21, 22-31. doi: 10.4103/0972-6748.110944
- Taylor, S.M. i Dear, M.J. (1981). *Scaling Community Attitudes Toward the Mentally ill*. International University, Florida.
- Tewksbury, D. i Scheufele, D.A. (2009). News framing theory and research. New York: Routledge. *Media Effects, Advances in Theory and Research*, 7, 17-33. doi: 10.1126/science.7455683
- Thornicroft, G., Rose, D., Kassam, A. i Sartorius, N. (2007). Stigma: ignorance, prejudice or discrimination? *Psychiatry*, 190, 192-193. doi: 10.1192/bjp.bp.106.025791

- Thorton, J.A. i Wahl, O.F. (1996) Impact of a Newspaper Article on Attitudes toward Mental Illness. *Journal of Community Psychology*, 24, 17-25. doi: 10.1002/(SICI)1520-6629(199601)24
- Vuljanković, M. (2017). *Stavovi studenata Visoke tehničke škole u Bjelovaru prema psihički bolesnim osobama*. Završni rad, Visoka tehnička škola u Bjelovaru, Stručni studij Sestrinstva.
- Wahl, O. (1992). Mass Media Images of Mental Illness: A review of the Literature. *Journal of Community Psychology*, 20, 343-352. doi: 10.1002/1520-6629(199219)20:4
- Watson, A.C., Corrigan, P., Larson, J.E. i Sells, M. (2007). Self-Stigma in People With Mental Illness. *Schizophrenia Bulletin*, 33, 1312-1318. doi: 10.1093/schbul/sbl076
- Wittchen, H.U., Jacobi, F., Rehm, J., Gustavsson, A., Svensson, M., Jönsson, B. i Fratiglioni, L. (2011). The size and burden of mental disorders and other disorders of the brain in Europe 2010. *European Neuropsychopharmacology*, 21, 655-679. doi: 10.1016/j.euroneuro.2011.07.018
- Williams, M. i Taylor, J. (1995). Mental illness: Media perpetuation of stigma. *Contemporary Nurse*, 4, 41-46. doi: 10.5172/conu.4.1.41
- World Health Organization – WHO (2013). *The Helsinki statement on health in all policies*. Preuzeto s (20.01.2018.):
http://who.int/healthpromotion/conferences/8gchp/8Gchp_helsinki_statemen
- Yankelovich, D.Y. (1990). *Public attitudes toward people with chronic mental illness*. Manuscript prepared for the Robert Wood Johnson Foundation Program on Chronic Mental Illness.

Manijak izmasakrirao dvije djevojke

U noći sa subotu navečer dogodio je grozomorni napad na dvije nevine djevojke koje su se vraćale kući iz kina. A.H. (23) ničim izazvan nasrnuo je na nesretne djevojke (17 i 18 godina) i ubo ih nožem nekoliko puta. Jedna je djevojka uspjela pobjeći i pozvati po-

moć, dok je druga, na nesreću, podlegla ozljedama u bolnici tijekom noći. Napadač je pobjegao s mjesta nesreće, ali ga je policija brzo uhitila u neposrednoj blizini njegove kuće. Kako doznajemo, A. H. boluje od shizofrenije još od adolescencije. Godinama je bio

smješten u Domu za odgoj djece i mladeži (popularno zvaní Popravni dom), te je u nekoliko navrata bio liječen zbog shizofrenije na Odjelu za psihijatriju. Stasjedi vrlo malo znanju o njemu te ga opisuju kao nepristupačnu i šutljivu osobu koja rijetko izlazi iz kuće. ■

Tragedija u subotu navečer

U subotu navečer dogodilo je ubojstvo i pokušaj ubojstva. A.H. (23) napao je nožem dvije djevojke (17 i 18 godina), od kojih je jedna uspjela pobjeći i pozvati pomoć dok je druga, na žalost podlegla ozljedama u bolnici tijekom noći. Napadač je pobjegao s mjesta događaja, ali ga je policija ubrzo uhitala u neposrednoj blizini njegove kuće. Kako doznajemo, A. H. boluje od shizofrenije, koja je vrsta psihičnog poremeća-

ja, a karakterizira ju poremećena percepcija stvarnosti. U tom se stanju često javljaju halucinacije ili sumanutosti, odnosno osoba najčešće čuje glasove kojih nema ili čvrsto vjeruje u nešto što nije točno ili čak moguće. Shizofrenija je kronična bolest koja zahvaća oko 1% ukupnog stanovništva. Liječi se antipsihoticima, čija je svrha ublažiti ili smanjiti simptome bolesti te spriječiti ponovnu pojavu bolesti. Mnogi

pacijenti, uz kontrolu psihijatra i podršku okoline, mogu voditi relativno normalne živote, preuzimati odgovornosti za sebe i druge, zadržati posao i sl. Nasilna ponašanja iznimno su rijetka. Istraživanja pokazuju da od nasilnih djela, između 1,5 i 3 % su počinile osobe sa shizofrenijom, u odnosu na puno veće postotke u općoj populaciji, međutim rizik za suicid je povećan u fazi prilagodbe na dijagnozu. ■

Tragedija u subotu navečer

U subotu navečer dogodilo je ubojstvo i pokušaj ubojstva. A.H. (23) napao je nožem dvije djevojke (17 i 18 godina), od kojih je jedna uspjela pobjeći i pozvati pomoć dok je druga, na žalost podlegla ozljedama u bolnici tijekom noći. Napadač je pobjegao s mjesta događaja, ali ga je policija ubrzo uhitila u neposrednoj blizini njegove kuće. Kako doznajemo, A. H. boluje od shizofrenije, koja je vrsta psihotičnog poremećaja, a karakterizira ju poremećena percepcija stvarnosti. U tom se stanju često javljaju halucinacije ili sumanutosti, odnosno osoba najčešće čuje glasove kojih nema ili čvrsto vjeruje u nešto što nije točno ili čak moguće. Shizofrenija je kronična bolest koja zahvaća oko 1% ukupnog stanovništva.

Liječi se antipsihoticima, čija je svrha ublažiti ili smanjiti simptome bolesti te spriječiti ponovnu pojavu bolesti. Mnogi pacijenti, uz kontrolu psihijatra i podršku okoline, mogu voditi normalne živote, preuzimati odgovornosti za sebe i druge, zadržati posao i sl. Nasilna ponašanja iznimno su rijetka. Istraživanja pokazuju da od nasilnih djela, između 1,5 i 3% su počinile osobe sa shizofrenijom, u odnosu na puno veće postotke u općoj populaciji. Međutim, rizik za suicid je povećan u fazi prilagodbe na dijagnozu. Iako nemamo informacije o tome što je dovelo do ovog tragičnog događaja, saznajemo da je A. H. obolio od shizofrenije još u djetinjstvu. Kako potječe iz male sredine gdje nisu postojale adekvatne

ustanove za njegovo liječenje. Otac mu je umro kada je imao 8 godina, a majka ga je napustila nakon što mu je bila dijagnosticirana shizofrenija. Kako u Hrvatskoj ne postoji adekvatna institucija za skrb i smještaj djece i mladih sa psihičkim poremećajima, A.H. je bio smješten u Dom za odgoj djece i mladeži (popularno zvan Popravni dom). Kada je navršio 18 godina, oduzeta mu je radna sposobnost, te se vratio živjeti sa tada već bolesnom majkom. Živjeli su o njene mirovine i njegove invalidnine. Susjedi ga opisuju kao mirnog i povučеног mladića, koji nije puno komunicirao s njima. Majka mu je umrla prije mjesec dana i, prema iskazima susjeda, A. H. od sahrane nije izlazio iz kuće. ■

Život s dijabetesom

Povodom Svjetskog dana dijabetesa, 14. studenog 2016., organiziran je niz aktivnosti s ciljem podizanja svijesti i prevencije ove kronične bolesti. Diabetes mellitus stanje je u kojem gušterača smanjeno luči hormon inzulin. Inzulin omogućava da glukoza, šećer koji je neophodna hrana za mozak i mišice, uđe u stanice organizma te da se upotrijebi kao energija. Dijabetes tip 1 javlja se kod teškog ili potpunog nedostatka inzulina pa oboljeli moraju svakodnevno ubrizgavati inzulin. Češće se javlja kod djece. Dijabetes tipa

2 javlja se kad gušterača izlučuje inzulin, ali ne u dovoljnim količinama i češći je u odrasloj dobi. U većini slučajeva može se regulirati pravilnom prehranom i /ili uzimanjem tableta, a samo u rijetkim slučajevima potrebno je ubrizgavanje inzulina.

Budući da ova bolest sa sobom nosi niz rizika, poput povećane opasnosti od gubitka vida, moždanih i srčanih udara te amputacija, stavlja se na glasak na rano otkrivanje i prevenciju. Ipak, stručnjaci ističu kako se ranim otkrivanjem, liječenjem te zdravim

životnim navikama može održati visoka kvaliteta života te bitno smanjiti mogućnost komplikacija. S tim ciljem, u suradnji s KBC-om te volonterima Crvenog Kriza, ovaj tjedan, od ponedjeljka do petka, građani su na nekoliko mjesta mogli su besplatno izmjeriti razinu glukoze u krvi. Osim toga, organizirana su i besplatna savjetovanja gdje su građani mogli dobiti smjernice o pravilnoj prehrani, tje-lovježbi te čimbenicima rizika koje bi trebalo izbjegavati za učinkovitu prevenciju i reguliranje ove kronične bolesti. ■